

БЮЛЕТИН

Културно-информационен център на българското малцинство
“Цариброд” – клон Босилеград

Година 4.   Брой 20.   Юли 2001 година   Безплатен екземпляр

БЮЛЕТИН

Основател и издател: Гражданско сдружение Културно информационен център на българското малцинство “ЦАРИБРОД” Димитровград, Площад на освобождението № 8.

Редакция: Иван Николов, Радко Стоянчов и Александър Димитров. Технически редактор: Новица Божилов.

Адрес: Ул. Маршал Тито № 15, 17540 Босилеград, тел./факс: 017/78 – 254.

Главен и отговорен редактор: Иван Николов.

Печата: Графическо предприятие “Мишич”, Ниш, Земунска   18 тел. 018/715 691.

Поглед през кепенците

Балканите през последните 12 години бяха наситени с гъсто концентрирана история. Обаче политическите събития с далекосежно историческо значение като че ли се сгъстяват още повече. В първата половина на годината се случиха поне три такива събития които малко или много ни засягат и нас.

Първото е предаването на Милошевич на Трибунала в Хага. С това националната доктрина за Велика Сърбия окончателно преживя исторически слом. Предстои дълъг и труден процес на политическо осъзнаване на сръбския народ и коренна реформа на сръбската държава. В процеса срещу Милошевич и другите военнопръстъпници всички ние ще трябва да осъзнаем вината си за това, че избрахме и търпяхме една прръстъпна власт, която освен че е отговорна за политическата и икономическата разруха на държавата и пропадането на стандарда на населението, е отговорна и за прръстъпления срещу човечеството. Катарзиса на сръбската нация освен осъзнаването на вината подразбира и искане на извинение и прошка от жертвите.

Другото събитие е завръщането на цар Симеон II в българската политика. Това завръщане очевидно не е случайно, а начина по който той спечели изборите и първите му политически ходове показват, че става дума за изтънчен политически играч. Така че ако завръщането на царя изправи на крака българският лъв, да му мислят босилеградските помияри които са вече изритани от Белград, но по навик продължават да джафкат на месечината. Защото царят едва ли ще си остави магарето в калта.

И третото събитие е войната в Македония. Няма що да се лъжем. Македонците с македонистката /разбирай великосръбската/ политика няма да се справят с албанците. И ако продължат да се стрелят вместо да преговарят с албанците, крайният изход няма да е по-различен от този на Косово. Въпросът е накъде ще духнат нашите босилеградски българи в Македония които в стремежа си да се “поизтънчат”, едвам понаучиха “македонскиот язик”, а сега не знаят какво да го правят. В крайна сметка, това ги чака и босилеградските любители на Божишкосурдулишкият диалект. Но Албанският въпрос не може да се реши без да се вземат предвид вътрешните процеси в албанското общество. Една нация която дава жертви за свобода и независимост, в крайна сметка ги получава. Кога – това е въпрос на време.

Така че тия три събития определят и глобалната рамка в която трябва да работи и временната общинска управа в Босилеград, на която между другото твърде скоро ще й излезе срокът на годност и ще не ще, ще трябва да излиза на избори. Тия избори трябва да дадат отговор на редица въпроси. Първо; дали политическите партии в Босилеград имат ясна визия как ще управляват Босилеград и могат ли да решат жизнените проблеми на населението: безработицата, спазването на човешките права, образованието на майчин език, здравеопазването, питейната вода, икономическото сътрудничество с България, свободата на медиите и ред други въпроси засягащи правата и интересите на българското малцинство в общината, и което е най-важно; ще имат ли те подкрепата на държавата Югославия /или как вече ще се нарича тя/ в решаването на тия проблеми. Имат ли достатъчно способност и мъжество и сами да поемат риска когато се налага да защитават интересите на малцинството, т.е. да се опълчат и на началниците в Белград. Защото така както сме свикнали за всичко да искаме разрешение от Белград сме за никъде. Представете си, Общинският съвет в Босилеград е поискал от просветното министерство да дойде в Босилеград и да обясни на хората, че не трябва да се отказва от майчиния си език и че обучението в училищата трябва да е на български! Всъщност, на босилеградските общинари не им липсва чувство за хумор, но аз не мога да си представя такъв сръбски министър който ще се поръси с пепел по главата. Така че е чиста глупост да искаме от тях да обясняват на хората че трябва да учат на български. По-добре да ни обяснят защо ни наложиха да учим на сръбски.

Така че преди да се впуснат в предизборна кампания, нашите партийни лидерчета трябва сериозно да си помислят върху тия въпроси. Защото хората напоследък станаха много чувствителни когато управниците ги лъжат. Пети октомври трябва да послужи за поука не само на комунистите, но и на демократите.

Иван Николов

Нова ли е новата власт!

Доколко новата демократична власт държи сметка за политическите становища които свободно се формират сред обществото? Както знаем, една от основните разлики между авторитарните и демократичните общества, е именно това, че общественото мнение трябва да оказва сериозно влияние върху носителите на властта. Само жива и критична обществена мисъл, изразена чрез свободен обществен дебат, е гаранция за демокрацията, свободата и достойнството на човешката личност. Отбраната на това достойнство и свобода беше един от стратегическите потхвати на демократичната опозиция в борбата за промени. Какво става сега?

Безспорно е, че с падането на тоталитарния режим се създадоха някакви условия за свободен обществен дебат по основните обществени въпроси. Има ли такъв дебат и държи ли новата власт сметка за него?

Обществен дебат, в истинския смисъл на думата все още няма, въпреки че може да се каже, че има достатъчно свободен печат и медии където той може да се води. Но във водещите медии в Сърбия, а особено при нас в Босилеград, първите колонки, аналитичните страници и радио емисии по инерция се превръщат в хвалопения на новите властувачи и дори се смята за еретично те да бъдат подлагани на обективна и премерена обществена критика. Негласно се смята, че “не е време” да закачаме новите архитекти на реформите които знаят пътя който послушно и без роптаене трябва да извървим.

Има много примери в които властта показва, че изобщо не държи сметка за мнението на обществото. Многобройните протести на разни лекарски сдружения, синдикати, училища, влиятелни личности и т.н. изобщо не накараха новата власт да се замисли. Тя с лека ръка отхвърля критиките и препоръките които често пъти идват от твърде компетентни среди, повинявайки се само на волята на теснопартийни или коалиционни кръгове със съмнителна честност.

Така зловещия дух на еднопартийната държава отново започва да обхваща обществото. След 5 октомври, гражданите, неправителствените организации и сдружения, извънпартийните личности, изявените независими журналисти и публицисти, като че ли отново стават излишно бремене, а властта си мисли, че през следващите четири години може да си прави каквото ще. Да се питат гражданите за мнение, сега е едва ли не излишно и няма политическа нужда от това. Критичната демократична общественост винаги задава неудобни въпроси в неудобно време и прилича на неприятен свидетел от който трябва да се отърват по-скоро. Властта няма време да слуша хората. “Полезните идиоти” си свършиха работата на 5 октомври, сега са на ред кадрови комбинаторики, партийни и коалиционни пазарлъци, подялба на влиятелни общински постове и доходоносни работни места. Гражданите тука нямат работа. На тях им остава само да чакат нови

избори когато ще им бъде допуснато “свободно” и “демократично” да гласуват за нови партийни представители.

Такова отношение ясно показва, че и след 5 октомври пропастта между партийната държава и обществото продължава да зее. И така стигаме до отговора на въпроса: защо все още няма радикални промени във функционирането на държавата? Властващите партии само след няколко месеца успяха да маргинализират влиянието на обществото върху политическия живот, и да го ограничат само на своите партийни тежнениа и интереси.

Духът на либерализма и гражданското общество още не успя да проникне в редовете на нашите политически партии. А това бе истинското предизвикателство за развитието на демокрацията у нас. Само насърчаването и възпитаването на свободни и мислещи граждани може да доведе до изместването на диктатурата на партийната държава и създаване на стабилно гражданско общество. Но това няма да го направи нито една партия. Защото точно това застрашава нейната партийна власт. Създаването на свободно гражданско общество с функционираща пазарна икономика е задача на самите граждани които чрез спокоен обществен диалог трябва да държат и контролират властта.

Опасението, че доколкото има някакво обществено мнение у нас то е непременно националистическо и комунистическо, и че трябва да се внимава с него – води до другата крайност. Именно за да се потисне и разобличи до край този вулгарен национализъм и социализъм трябва да се води свободен обществен дебат за поразителните последици до които той ни доведе. Едвам когато се каже цялата истина, сръбският народ ще може да разбере дали войната в Хърватско, Босна и Косово бяха войни между Новият и Старият световен ред или войни за овладяване на чужди територии, изстребление на цели народи и безнаказно мародерство и грабеж. И не само това. Истината непрекъснато трябва да се изследва, за да не се оплетем отново в някоя нова лъжа.

Иван Николов

“Ко то каже, ко то лаже..”

Преди повече от месец, един сръбски депутат от Радикалната партия от Владичин Хан, Слободан Янйич, по повод вота на доверие на правосъдния министър на Сърбия Владан Батич, направи изказване от парламентарната трибуна на Скубщината на Сърбия за Босилеград. Ще речете: чудесно! Да, ама не! Защото тоя сръбски депутат, не каза нищо нито за пропадналата босилеградска икономика, нито за 50% безработни, нито за катастрофалното здравеопазване, нито за корумпираното правосъдие, нито за тежкото социално положение, нито за грубото нарушаване на правата на българското малцинство, не спомена дори факта че Босилеградска община е сред десетте най-изостанали общини в Сърбия. Не! Той говори за съвсем други неща, и ето какво каза:

“...Босилеград е единствената община на територията на Пчинския окръг в която е заведено принудително управление. Мярката бе заведена защото след петооктомврийската революция бе извършен натиск на общинските отборници избрани на септемврийските избори да си подадат оставки. Натискът под формата на ДОС, извърши политическият лоби обединен в сепаратистката партия Демократически съюз на българите в Югославия. Защо сепаратистка? През декември господата, тази партия отпечати карта с аспирации към сръбските територии Пирот, Димитровград, Сурдулица, до Морава. На всички ще ви дам, и на вас, и на журналистите.

През декември 1998 година в България е отпечатан двумесечник който изцяло се занимава с проблематиката в Сърбия, Косово и Метохия, както и с преоценка на някои исторически събития. На средата на Сборника е отпечатана карта на някаква нова България, трета държава, с интересни аспиративни моменти. Именно, община Босилеград, две общини от Сурдулица както и значителна част от Пиротския окръг са обхванени с границите на тази нова Българска държава.

В нашата страна това списание, с картата, е внесъл и разпространил Културно-информационния център в Босилеград. Това списание е печатено 1998 година. Тази политическа опция в Босилеград никога нямаше значителна подкрепа сред народа който Сърбия доживява и счита за своя държава и иска да живее в нея. За какво им е подкрепа и избори когато те под диригентската палка точно на Владан Батич, шамаросвайки и ритайки легално избраните отборници с маниерите на цар Борисовата солдатеска която впрочем им е повече от идолопоклонническа, превзимат властта.

По този начин таканареченият набеден и самопрокламиран патриот и вярващ Владан Батич, стана директен експонент и закрилник на повампирените санстефански тежнения на отрепките на братския български народ.

Господа, след завеждането на временното управление, 25 километра в Югославия, тия сепаратисти побиха граничен камък със знака на Народна Република България на Власинското езеро...”

Цитатите са взети от стенограмата на заседанието на Скубщината на Сърбия, така че са напълно достоверни.

Внимателният анализ на този радикалски бълвоч, освен органичната великосръбска омраза към всичко българско, открива и ред други неща като например: пълната неграмотност на нейният автор, редица лъжи и клевети, съвпадение с някои тезиси поставени от бившата юловско-социалистическа власт, склоност към измисляне на сценарии предназначени за повдигане на етническото напрежение ит.н. Задавам само един въпрос: с какво морално право този сръбски радикал говори за карти на Велика България, когато на всяка корица на радикалското списание на “Велика Сърбия” беше отпечатана картата на Велика Сърбия простираща се върху териториите на четири съседни суверенни държави? Забележете с какво презрение той говори за демократичните промени в Босилеград. Очевидно, гузната му съвест вечно ще си остане подозрителна към каквато и да е свободна волеизява на босилеградчани, защото той много добре знае истината, и вечно се страхува да не му избягае. Очевидно, сръбските националисти най-добре се чувствуват когато на териториите на които живеят национални малцинства владее окупационен режим. Само че вече никой не иска да живее в държави с такъв режим на управление.

И още един въпрос. Всичките тия дивотии изнесени от парламентарната трибуна на Скубщината на Сърбия очевидно не са изсмукани из носната кърпичка на депутата Янъич. Те са прибавени от партийните структури на Радикалната партия чийто отбор в Босилеград преди година даде един заместник министър в престъпното Правителство на Сърбия. Плитката им хитрост да предизвикват инциденти и източници на етническо напрежение, за да ни спасяват после от тях, всъщност е начин да останат вечно на власт.

За съжаление, не само екстремните сръбски националисти мислят по този начин. Много изтъкнати сръбски “демократи” с “гражданска провениенция” разсъждават по абсолютно същия начин. Позволявам си да цитирам думите на г-н Жарко Корач, актуален вицепремиер и заместник министър на културата на Сърбия. В изказване предадено от списание “Балканите” брой 17, 2001 година София, той казва следното:

“...Според мен има известно манипулиране на това малцинство от страна на българските националистически партии, които изкарват нереален неговия брой, а и не приемам да се говори за Западни покрайнини. Но съм съгласен, че трябва да се работи още. В Съвета на националните общности ще има и представители на българите. Не само властите трябва да защитават малцинството, но и то да има конкретни инициативи, процесът е двустранен. С изключение на унгарската общност сякаш останалите национални общности в Югославия са пасивни.”

Както се вижда от пръв поглед, и г-н Корач отново манипулира със същите парадокси, които не са далече от националистическото дърдорене на радикалите. И той говори за “манипулация” а не за реалните и конкретните проблеми на българското малцинство. Броят на българите в Югославия според него е “нереален”, но той не дава отговор на въпроса къде и защо изчезнаха те. И той “не приема да се говори за Западни покрайнини”, което значи че не приема да говори за нашата история която е част от нашата /и от сръбската идентичност/. Как ще уважава той нашите права когато още в самият старт не приема да говори за името на нашата етническа територия което е част от нашата идентичност? За какво ни е на нас този представител в някакъв Съвет на националните общности за който той ни говори, когато още в началото отрича правото ни на идентичност, и арбитража кое е национализъм и кое демокрация? По какво се различава този съвет от Комисията за представки и жалби в която седеше нашият прочут предател Борис Костадинов? И на края, по какво се различават думите на демократът Жарко Корач, от думите на радикалът Слободан Янъич?

Очевидно проблемът на българското малцинство не зависи от това коя партия управлява в Белград. Защото в продължение на осем десетилетия нас ни управляваха радикали, демократи, монархисти, републиканци, комунисти, социалисти и сега отново демократи, а нашият проблем си е все един и същ: ние сме национално потиснати. Това потисничество няма нищо общо с политическата принадлежност на управляващите. Става дума за изкълченият начин на мислене на сръбската и нашата малцинствена интелигенция който начин произлиза от културният модел на който се възпитава и образова сръбския народ. Този културен модел създаден върху една фалшифицирана национална история и култура, произвежда политици които не могат нормално да мислят и нормално да се отнасят към себе си и другите.

Иван Николов

Кръгли маси или кърсоффри?

Колкото времето все повече отминава, все повече се убеждавам, че готовността на новата демократична власт да възстанови българския език в нашите училища, е равна на готовността да предаде Милошевич на Трибунала в Хаг. Тоест, може да го направи, но едвам когато стане ясно че вече няма накъде. Власт, която бе готова да рискува съществуването на държавата, за да спаси един военнопръстпник, явно е безотговорна власт, и от нея не може да се очаква да защити интересите на своите граждани. Тя защитава само интересите на един тесен кръг политически групировки които се облагодетелстваха с ограбването на обществената собственост и бойната плячка през войните в бившите югославски републики.

Въпреки че ясно осъзнава, че няма друг изход освен да се съобразява с международните изисквания за правата на малцинствата, новата демократична власт все още няма готовността и желанието сериозно да се залови с правата на малцинствата и оперативно да почне да ги прилага точка по точка, така както те са записани в документите от Копенхаген, Рамковата конвенция за правата на малцинствата, Европейската харта за малцинствени и регионални езици и други документи. И така както изискват националните интереси на страната и духът на новото време. Но за това няма нито правна, нито политическа рамка. Отделен въпрос е, че няма и достатъчно ясно изразена политическа воля да се направят промени в тази област. Да не говорим за политическа култура. Вместо това, тя пуска старата националистическа стихия да разяжда отвътре югославската държава и да я води към гибел.

Съюзното министерство за правата на малцинствата и етническите общности от началото на годината се занимава с организиране на конференции и кръгли маси на които за стотен пореден път се преповтарят все едни и същи приказки. На тия събрания представителите на малцинствата имат възможност да се изплачат и да им олекне, а представителите на Съюзната власт да ги успокоят с демагогски изказвания и празна политическа реторика. Така че единствената полза от тия кръгли маси е, че техните участници имат възможност добре да си мезнат и да си пийнат в луксозни хотели и ресторанти, а организаторите да отчетат похарчените средства пред спонсорите които все още имат глупостта да си хвърлят парите за “насърчаване на мултиетническият диалог”. На практика, този диалог прилича на разговор между глухи.

Ако някой искаше искрено да ни помогне, просто щеше да се залови с коренни реформи на правната и политическа система. Проблемите у нас са достатъчно ясни. Международните изисквания за правата на малцинствата – също. Има достатъчно малцинства в света и Европа които можем да използваме като модел за решаване на нашите малцинствени права. Очевидно, нещата опират до липсата на политическа воля в самият ДОС. Във всеки случай излишно е да ни разиграват по разни кръгли маси, конференции, и симпозиуми на които да ни замазват очите с богати гозби докато народът ни гладува, и да ни правят на глупаци.

Цинизмът на новата власт по отношение на малцинствените ни права си личи и от един друг факт. След 5 октомври, те в Босилеград и Цариброд създадоха по една дузина нови партии с по десетина члена и точно прописани от Белград инструкции. След като ги поустроиха на разни влиятелни места, те сега ги събират на кръгли маси за да слушат от тях това което искат да чуят. Ония които се опитват да говорят по същество, отново са изтикани на маргините. Което значи, че старата политика само си търси нови форми за реализация.

Впрочем, темата на кръглата маса която се проведе, или по-точно претупа за 6 часа на 1 юни т.г. в Цариброд беше: “Ролята на малцинствата и етническите общности в изграждането на мултикултурно и мултиетническо общество”. За по-опитните, самото заглавие беше достатъчно ясно да разберат за какво става дума. Приличаше на семинар на който да ни държат уроци за ролята на малцинствата в изграждането на мултиетническото общество. За ролята на държавата – нито дума. Явно, новата власт продължава да си мисли, че ние малцинствата сме виновни за всичко, та бърза да ни поучи като как трябва да се държим. Оставаше само да ни кажат: трайте си там, и си налягайте парцалите, и всичко ще бъде наред.

В заключителното си слово от Царибродската среща на 1 юни, Съюзния министър Расим Ляйич не остави място за никакво съмнение че и тази, кой знае коя поредна среща, е била само чуване на празна слама и нищо повече. Позициите на държавата и на нашето малцинство си останаха противопоставени и отдалечени. Държавата хленчи, че без спазването на правата на малцинствата тя не може да влезне в Съвета на Европа и другите международни асоциации без които няма изход от сегашната икономическа и финансова криза. Да, така е, но ние ли малцинствата сме виновни за това? Ние ли нарушаваме правата на малцинствата, или държавата нарушава нашите права? Като малцинство ние настояваме нашите права безусловно да се

спазват, не само защото това е в наша полза, а защото това е в полза и на държавата и нейното спасение. Така че ония които нарушават правата на малцинствата, очевидно разиграват опасни и рисковани ходове имащи за цел дефинитивно да разорят държавата.

Вместо да признае това и като изпълнителна власт да направи всичко възможно още от тая есен нашето малцинство да почне да се учи на майчин език, министър Ляйич даде да се разбере, че това няма да стане поне още пет години, колкото трябвало да продължи сръбската реформа! И “великодушно” ни обеща, че сегашният абсурден закон според който 15 родители трябва да изразят желание децата им да се учат на български език, за да се открие българска паралелка, щял да бъде поправен дотолкова, та това да може да стане и със съгласието на 8 родители?!

Само още това ни остава: да почнем да се делим на българи които се учат на български, и българи които се учат на сръбски, а децата в междучасията да почнат да си играят на “българи” и “сърби”. С този закон, който очевидно е изобретение на самия дявол, нашето малцинство може дотам да се противопостави, че при наличието на сегашните социални противоречия, да почнат и глави да падат. Нима на примерите със Сараево, Книн, Сребреница, Вуковар и Косово не видяхме до какво могат да доведат подобни изкуствени разделения? Или може би, някой точно това и иска – да ни раздели и да ни накара да се самоизядем за да се разправи с нас веднъж завинаги? Живеем в прекалено барутливи времена за да се правим на наивни.

Защото националната и етническата омраза които доведоха до гражданска война в страните на бивша Югославия, не са никаква необяснима стихия. Тази омраза беше създавана и възпитавана сред младите поколения десетилетия наред. Нейните корени водят дълбоко в образователната система, в културата, в кинематографията, в книгоиздателството, в телевизията, в печата, в музиката. Всички лостове на държавната пропаганда бяха пуснати в движение за да произвеждат и възпитават агресия, омраза, нетолеранция, ксенофобия... Това доведе до колективна лудост чиито последствия се виждат и чувствуват навсякъде. За съжаление и българското малцинство плати тежък данък на тази великосръбска националистическа истерия. И ние бяхме сред бежанските колонии от Босна, Хърватско и Косово, сред жертвите, сред безследно изчезналите...

И въпреки всичко, тази пропагандна машина която произвеждаше и възпитаваше цели поколения млади хора отровени с великосръбската идеология, и чувството за някаква особена историческа мисия и мания за величие – все още работи на пълни обороти. Ето защо за нас е жизненоважно не само на кой език ще учат децата от българското малцинство, но и на какво ще се учат. Защото не е все едно дали нашите деца ще се възпитават от героите на Йордан Йовков или на Михаило Лалич, от разказите на Елин Пелин или на Милован Глишич, от поезията на Ботев или на Матия Бечкович, от романите на Вазов или на Добрица Чосич, от песните на Цеца Величкович или на Валя Балканска. Разликата е огромна. Това са две култури които създават два типа личности. Тия типове личности вървят в две противоположни посоки. Едните – по пътя на демократизацията, евроинтеграцията, националната толеранция и съзидателния труд; другите – по пътя на тиранията, историческата митологизация, самоизолацията, шовинизма и овладяване на чуждите територии. Едните са работници, другите са войници. Съвсем не е без значение кого ще използваме за образец по който да възпитаваме децата си.

Така че въпросът за възстановяване на българският език в нашите училища, не е въпрос на дневна политика, а съдбоносен въпрос на оцеляване и бъдещо развитие на българското малцинство. Един народ съществува дотам докато съществуват думите му. Ето защо е толкова важно българският език час по-скоро да бъде възстановен в нашите училища и да бъде разрушена тази етническа лаборатория която от чистокръвни българи произвежда второкачествени “сърби”. Именно тия “сърби” раздирани от двойството си и от еничарската си същност се превърнаха не само в гробокопачите на Сърбия и на сръбският народ, но и на самите нас.

Една истински модерна и демократична Сърбия няма вече нужда от тях. Тя се нуждае от свободни, възпитани и достойни хора които имат ясното съзнание и самочувствие за собствената си лична стойност, място и роля в обществото. Но ако тя няма нужда от нас, то и ние нямаме нужда от нея.

И още един много важен момент: Защо проблемите с правата на малцинствата се разглеждат само в организацията на Съюзното правителство, когато очевидно то е обречено а с него и съдбата на Съюзната държава? И защо изобщо трябва да си губим времето с подобни конференции, кръгли маси, симпозиуми и тем подобни кърсоффри на които хем искат деликатно да ни кажат че още няма да си получим правата поради “обективни” причини, хем да се покажат пред света, че ето тук у нас уж се води някакъв мултиетнически диалог? Докога новата “демократична” власт ще разиграва тия каруцарски номера пред света? Този свят все пак не е толкова глупав колкото ние си мислим, нито пък ние сме толкова умни колкото си мислим.

Политическите права на малцинствата

Преглед на международно-правните документи

Становищата на международните организации по въпросите за индивидуалните и колективните права, през изминалите години бяха изградени под влиянието на либералната теория, според която колективните права на националните общности потпадат под кодекса на човешките права. Затова и Декларацията за човешките права на ООН-е не регулира правата на малцинствата. Считаше се, че основните човешки права, каквито са свободата на словото, сдруженията, съвестта и др. които принадлежат на индивида, са съвсем достатъчни да осигурят правата на малцинствата и че не е необходимо да се установяват специални малцинствени права. Националността, както и религията се слагаше в частната сфера на гражданина.

Обаче в последните три десетилетия доктрината за човешките права значително е еволюирала към признаване на колективните права на националните малцинства от Хелсинкският заключителен документ от 1975 година до Женевската конференция 1991г. и Рамковата конвенция на Съвета на Европа в Страсбург 1995 година, и е направено много повече за признаването на колективните права на малцинствата отколкото в предишните осем десетилетия от 1918 година. Освен класическите права на малцинствата с които се обезпечава опазване на тяхната национална идентичност /право на език, култура и пр./ са признати и политическите права /право на автономия, пропорционална застъпеност в държавните институции и т.н./, а на Конференцията на ОСЦЕ в Женева 1991 година, бе заето становище че проблемите на малцинствата вече не са вътрешен проблем на държавите.

Признаването не само на културните, но и на политическите димензии на колективните права на националните малцинства, често пъти среща съпротива и неразбиране от някои държави. Като че ли държавите се страхуват, че правото на местно и автономно самоуправление комбинирано с правото на трансгранични контакти, може да насърчи сецесионистките тенденции, така че дори и държавите които дават доста високи регионални автономии, отбягват да приемат задължителните международни инструменти за правото на малцинствата на известна автономия. Има опасения че културната автономия води в административна автономия, и че след това ще последва сецесия.

От друга страна, малцинствените общности дават съпротива на процесите на “демократичната интеграция” считайки, че по тоя начин се стига до “демократична асимилация” и изчезване на идентичността на принадлежащите към малцинствата и малцинствените общности.

Има не само много международноправни документи които дават сериозна основа за защита на правата на малцинствата, но и ред международни организации които просто задължават държавите да спазват правата им. Разбира се, няма такъв международен орган който да може да принуди определена държава да спазва правата на малцинствата, но има редица международни инструменти за натиск и изолация върху страните които не спазват човешките и малцинствени права.

В Международният пакт за граждански и политически права /стъпил в сила 1976 година/ в чл. 26 е гарантирано правото на равнопоставеност и еднаква защита и се забранява всяка дискриминация въз основа на раса, боя, пол, език, вероизповедание, политически и други уверения, национален или обществен произход, имущество, раждане или някакво друго състояние. В Чл. 27 е казано, че в държавите в които съществуват етнически, национални, религиозни или езикови малцинства, лицата които принадлежат към тия малцинства не могат да бъдат лишени от правото, заедно с другите членове на групата, да ползват собствената си култура, да изповядват своята вяра и да се служат със собствен език.

В Декларацията за правата на лицата които принадлежат на национални, етнически, религиозни и езикови малцинства от 1992 усвоена в Комисията на ООН-е за човешки права в Член 2. ал. 2 е казано, че лицата които принадлежат към малцинствата имат право реално да участват в културния, религиозен, икономически и обществен живот, а в ал. 3, че лицата които принадлежат към малцинствата имат право ефикасно да участват в решаването за националните права на местно равнище или в региона където живеят, съобразно националното законодателство.

В Заключителния документ на конференцията за сигурност и сътрудничество също се говори за зачитането на човешките права и основни свободи, включително свободата на мисълта, съвеста, вероизповеданието и убежденията. Държавите участнички на чиято територия съществуват национални малцинства ще зачитат правата на лицата принадлежащи към тия малцинства пред закона, и ще дадат пълна

възможност за истинско ползване на техните основни права и свободи защитавайки по този начин техните легитимни интереси в тази област.

В Документа от Втората среща на Конференцията за човешката димензия на ОСЦЕ се отива крачка напред. Държавите участнички констатираха, че ще положат усилия за защита и създаване на условия за развиване на етническата, културната, езикова и религиозна идентичност чрез създаване, като един от възможните начини за осъществяване на тия цели, съответни местни и автономни административни органи които отговарят на конкретните исторически и териториални условия на тия малцинства и които са в унисон с политиката на определената държава.

И така стъпка по стъпка, се стига до днешната Рамкова конвенция за защита на националните малцинства поникнала след като Съветът на Европа е проучавал положението на националните малцинства в редица страни за период от 40 години. Тази Рамкова конвенция е настанала в резултат на решенията взети на Виенската среща на върха на шефовете на държавите и правителствата от 1993 година и представлява последен и цялостен документ в поредицата от международни стандарди за правата на малцинствата. Нейното спазване е едно от условията за кандидатите за членство в Съвета на Европа. Конвенцията има морален и политически авторитет дори и в случай ако някои страни не я ратифицират, и има няколко общи принципа.

Първо, че защитата на националните малцинства е част от международната система за защита на човешките права. Второ, че конвенцията трябва да се прилага с честни намерения и в рамките на международното сътрудничество на държавите. Трето, че всяко лице което принадлежи към малцинствата трябва да бъде свободно да избере иска ли или не иска да бъде третирано като малцинство, и че правата които са гарантирани с Рамковата конвенция могат да се прилагат индивидуално или заедно с другите.

Тази конвенция произлиза от политическата готовност на страните членки на Съвета на Европа да защитават съществуването на малцинствата в своите граници имайки предвид, че защитата на националните малцинства е съществена за стабилността, демократичното развитие, сигурността и мира на този континент, и отчитайки че демократичните общества не само трябва да зачитат етническата, културна, езикова и религиозна идентичност на всяка личност но и да изграждат подходящи условия те да изразяват, съхраняват и развиват тази идентичност. Също така е казано че изграждането на климат на толеранция и диалог е необходимо за да може културното разнообразие да е източник не на разделение, а на обогатяване на всяко общество. От тук произлиза и разбирането, че малцинствените права не са привилегии; те съществуват малцинствата да могат да опазят своята идентичност, особеност и традиция. Едвам когато те бъдат защитени може да се говори за пълна равнопоставеност. Затова е необходимо да се предприемат мерки в областта на образованието, общественият и политически живот за да могат малцинствата да се изедначат с останалото население. Мерки предприети с цел да се постигне пълна равнопоставеност не се считат за дискриминации.

Што се отнася до съдържанието на Рамковата конвенция, в Член 1. е казано че, защитата на малцинствата е неделима част от международната защита на човешките права и като такава спада към международното сътрудничество. Член 5 задължава страните да създадат условия да запазят и развиват своята култура и своята идентичност. Държавите трябва да се стараят малцинствата да не бъдат асимилирани противно на своята воля. Гарантирани са правата на обучение на майчин език, на информиране на майчин език, използване на малцинствени имена и топоними, религиозни права и ефективно участие в културния, политически и обществен живот. В Член 15 е предвидено договарящите се страни да създадат специални условия на лицата принадлежащи към малцинствата в културния, обществен и икономически живот и обществените дела, особено ония които влияят на тях. В Член 16 договарящите се страни също така предвиждат, там където това е необходимо да сключат двустранни и многостранни договори с други държави, особено със съседните, с цел да обезпечат защита на лицата които принадлежат към въпросните национални малцинства. В Член 20 е казано, че упражняването на правата и свободите произтичащи от принципите залегнали в Конвенцията, лицата принадлежащи към малцинствата трябва да зачитат националните закони и правата на другите, а в Член 21 е казано, че нищо в Конвенцията не може да бъде интерпретирано в смисъл на поощряване на каквото и да било право за участие в действия или деяния противоречащи на основните принципи на международното право най-вече за суверенно равенство, териториална цялост и политическа независимост на страните.

Съветът на Европа със седалище във френския град Страсбург, има и съответните органи и механизми в рамките на които държавите членки са длъжни да създадат условия всички хора да могат да ползват своите права и свободи. Неговите главни органи са: Комитетът на министрите съставен от външните министри на страните членки, Парламентарната ансамблея съставена от националните парламентаристи, Конгреса на местните и регионални власти, Междуправителствени експертни комитети и Съвещателни комитети за Конвенцията.

Съвета на Европа има и своите правни механизми с които следи как държавите членки изпълняват задълженията на държавите относно конвенцията. Най-известният от тях е Европейският съд за човешки права който следи за прилагането на Европейската конвенция за човешките права решавайки в споровете между държавите и гражданите. Структурата на Съвета на Европа се обслужва от неговия секретариат в Страсбург който е разделен на 15 дирекции. Сред тях е и Дирекцията за човешки права със своя Отдел за малцинствата.

Съвета на Европа разполага с редица инструменти с цел защита и развиване на правата на човека в отделните страни. Сред тях са: Европейската конвенция за човешките права; Рамковата конвенция за защита на националните малцинства; Европейската обществена харта; Европейската харта срещу насилието; Европейската конвенция за гражданство; Европейската харта за регионални или малцинствени езици; Европейската харта за местно самоуправление.

В прилагането на конвенцията Съветът на Европа е разработил и собствен надзорен механизъм. Държавите които ратифицират конвенцията са длъжни да поднесат своите доклади за правата на малцинствата в срок от една година от встъпването в сила на Конвенцията на тяхна територия. След това трябва да поднасят доклади на всеки пет години. Тия доклади трябва да съдържат комплетни сведения за законодателните и други мерки предприети с цел провеждане принципите заложиени в конвенцията и се публикуват когато ги приема Съвета на Европа.

Но това не е всичко. Неправителствените организации които се занимават с правата на малцинствата са много важен елемент от гражданското общество. Те също могат по всяко време да изпращат своите доклади за зачитането на човешките права в определена страна. Така се създава цяла една мрежа която от чисто граждански позиции контролира прилагането на човешките права и упражнява натиск както Върху правителствата на своите държави така и върху органите на Съвета на Европа. Така неправителствените организации стават много важен фактор в самата структура на гражданското общество и развиват мащабна обществена дейност и в областта на човешките права.

Стремежът на прогресивната част от човечеството да гарантира осъществяването на ония права чието потъпкване уронва човешкото достойнство и открива пътя към насилието, не винаги успява. Но едно е ясно. Съвременният свят по всяка цена иска да защити правата на човека, поне ония които чието нарушаване неминувано води към насилие и катаклизми.

Европейската харта за регионални и малцинствени езици

На 11 юни в Белградският хотел “Интерконтинентал” се проведе информативен семинар за Европейската харта за регионални или малцинствени езици която предстои да бъде подписана от страна на СР Югославия в контекст на общите усилия за присъединяването на СР Югославия към Съвета на Европа. Това е вторият документ след Рамковата конвенция за защита на националните малцинства която бе подписана на 11 май т.г и която предстои да бъде ратифицирана, с които Югославия се опитва да се приближи към международните стандарди по правата на човека. Под председателството на проф. д-р Воин Димитриевич директор на Белградският център за човешки права, представителите на Съюзното министерство за национални и етнически общности, експертите на Съвета на Европа Филип Блер, Елда Морено, Ролф Госман, и Едуардо Руиз от една страна и представители на неправителствени и малцинствени организации както и представители на властта от друга, имаха възможността да се запознаят със съдържанието на Европейската харта за регионални или малцинствени езици, необходимостта от нейното прилагане на практика с оглед на завръщането на СР Югославия в международните икономически и търговски асоциации, правната и политическа рамка за защита на малцинствените езици в СРЮ и съществуващата рамка за сътрудничество между неправителствените организации и властта без които не може да се разчита на ефективно прилагане на практика на тия международни документи.

Особено бе интересно изказването на покраинският секретар за осъществяване на правата на малцинствата, управлението и прописите г-н Томаш Корхец който крайно критично и обективно говори за сегашните правни и политически затруднения които практически не дават никаква възможност за ефективно прилагане на малцинствените права така както те са дефинирани с международните стандарди за правата на малцинствата. Правните колизии между съюзното, републиканското и покраинското законодателство, просто блокират всяка възможност малцинствата да осъществяват правата си така както те са гарантирани с

международните стандарди. За да може СР Югославия да догони съвременният свят в тази област необходима е коренна законодателна и политическа реформа на държавата, както и коренни промени в начина на мисленето и поведението не само сред малцинствата, но преди всичко, сред мнозинството.

За съществуващата правна и политическа рамка за сътрудничество между неправителствените организации и властите говори г-жа Биляна Ковачевич-Вучо председател на югославското сдружение на юристите за човешки права. Нейните заключения бяха поразителни. Тя каза, че сегашната правна система на Югославия, Сърбия и Черна Гора дори не познава институцията неправителствени организации, а говори само за сдружения на граждани. След това г-жа Вучо направи пространно изложение за значението и ролята на неправителствените организации за функциониране на гражданското общество, именно поради тяхната самостоятелна и независима позиция спрямо властта и политическите партии. Тя подкани неправителствените организации свободно и откровено да говорят и да бъдат жестоки критици на властта.

Активно участие в дискусиата взеха и представителите на малцинствата: Бела Тонкович от хърватското малцинство, Риза Халими от албанското, Алма Шоштарич от мюсюлманското и др. Българското малцинство бе представено от Небойша Иванов, Властимир Вацев и Иван Николов представители на КИЦ "Цариброд" като неправителствена организация, Пене Димитров като представител на ДСБЮ и Боян Стоев като член на Общинския съвет в Босилеград. Въпреки очевидно несъгласуваните си действия представителите на българското малцинство и на тази конференция защитаваха едни и същи позиции.

Иначе, самата Европейска харта за регионални или малцинствени езици е приета от страните членки на съвета на Европа на 5 ноември 1992 година в Страсбург. В Преамбюла е казано, че страните членки на Съвета на Европа подписват тази конвенция изхождайки от становището, че защитата и развитието на малцинствените езици не трябва да бъде пречка на официалните езици и нуждата от тяхното познаване, и че защитата на малцинствените езици е важен принос в изграждането на една нова Европа която да се основава върху принципите на демокрацията и културната разнородност в рамките на националния суверенитет и териториалната цялост.

Според тази харта, "регионални или малцинствени езици" са ония езици които се използват от гражданите на една държава които представляват малцинство и които са различни от официалния език на държавата, но не са диалекти на официалния език или език на работници мигранти.

Държавите членки са длъжни да прецизират всеки регионален или малцинствен език на своята територия, да спазват определен режим на неговата защита съответно международното право и да информират властта, организациите и лицата на които се отнася тази харта.

Основните цели и начала на Европейската харта за регионални или малцинствени езици са: признаване на регионалните или малцинствени езици като израз на културното многообразие; уважаване на географската територия на всеки регионален или малцинствен език за да се осигури съществуващите или новите административни разделения да не представляват пречка за развитието на тези езици; необходимост от развитието на тези езици с цел тяхното опазване; създаване на улеснения за насърчаване на използването на регионалните или малцинствени езици в говора, писането, обществения и частния живот; поддържане и развиване на връзките между групите които използват регионални или малцинствени езици и останалите групи в държавата; донасяне на норми с които се обезпечава изучаване на регионални или малцинствени езици на всички нива; улесняване на ония които не говорят регионални или малцинствени езици, а живеят в областите където те живеят да могат да ги научат ако желаят това; насърчаване на изучаването и изследването на регионалните или малцинствени езици на университета и други подобни институции; насърчаване на разни форми на транснационална размяна в областите за които става дума в тази харта.

Държавите членки са длъжни да отклонят всички пречки с които се застрашава, изключва или ограничава употребата на регионален или малцинствен език и която има за цел да обезсърчи или доведе под въпрос неговото поддържане и развитие. Донасяне на подобни мерки в полза на регионалните или малцинствени езици, не може да се счита за дискриминационен акт против ония които използват езици които се използват повече от малцинствените.

Държавите членки са длъжни да развиват разбирателството между всички езикови групи в страната и особено, зачитането, разбирателството и толерантността към регионалните или малцинствени езици в процеса на образованието и да насърчават медиите в този смисъл.

В областта на образованието държавите са длъжни там където се използват малцинствени езици да обезпечат предучилищно образование на съответния малцинствен език поне за ония родители които това искат и чиято бройност се смята за достатъчна, а ако властите нямат преки правомощия в областта на предучилищното образование да стимулират и насърчават споменатите мерки. Същото важи и за основното образование. В рамките на това образование изучаването на съответния регионален или малцинствен език трябва да стане интегрална част от училищната програма, поне за ония родители които искат това.

Същите принципи са заложили и за средното образование на малцинствен език, за техническите или специализирани училища. Държавите членки са длъжни да обезпечат образование на университета или друго висше образование на съответните регионални или малцинствени езици, но и да предвидят образование на възрастните чрез постоянни курсове които да се провеждат на регионални или малцинствени езици, да обезпечат условия за изучаване на национална история и култура и да обезпечат специализирано обучение на училищните кадри необходими за прилагане на разпоредбите на Европейската харта.

В областта на правосъдието страните членки се задължават там където се използват регионални или малцинствени езици в областта на наказателните, граждански и процесуални дела съдопроизводството да се провежда на малцинствен език, на подсъдимият да се гарантира правото да използва собственият регионален или малцинствен език ако се налага и чрез обезпечаване на съответни преводачи, да издават процесуални документи на малцинствен език и държавата да не смее да оспорва достоверността на правните документи само заради това, че са написани на регионален или малцинствен език. Държавите членки се задължават най-важните национални законодателни текстове да бъдат преведени на регионални или малцинствени езици особено за ония лица на които се отнасят.

В областта на административната власт и обществените дела, държавите членки са длъжни да обезпечат административните органи да използват малцинствените езици, чиновниците да използват малцинствените езици в отношенията с лицата които ги използват, да могат да поднасят своите устни и писмени представки на своите езици или да обезпечат двуезични версии, на управителната власт да се обезпечи изработването на проекто-документи на малцинствен език.

По въпроса за местните и регионални власти там където се използват малцинствени езици, страните членки са длъжни да одобрят и насърчат употребата на регионални или малцинствени езици в рамките на финансирането на регионалната или местната власт, да дадат възможност на ония които използват малцинствените езици да поднасят представките си на своите езици, регионалните власти да публикуват своите документи на съответни регионални или малцинствени езици, да използват своите езици в дискусиите в Парламента и местните парламенти, при което обаче не се изключва употребата на официалния език на държавата, използване на традиционалните имена на местата на регионалните или малцинствени езици.

В средствата за публично информиране, страните членки на Съвета на Европа се задължават за ония граждани които използват регионални или малцинствени езици на териториите на които се говорят тия езици, съобразно конкретната ситуация и уважавайки принципа за независимостта и автономията на медиите, да обезпечат поне по едно радио и един телевизионен канал на регионален или малцинствен език или да обезпечат съответни съдържания на тия езици, да насърчават и облекчават производството и дистрибуирането на аудио или аудиовизуелни записи на регионален или малцинствен език, да насърчават и облекчават създаването и опазването поне на един вестник на малцинствен език и да насърчават и облекчават редовно публикуване на журналистически статии на малцинствен език, да покриват допълнителните разходи за малцинствените медии, да помагат образованието на журналистите и другите работещи в малцинствените медии.

Освен това държавите членки се задължават да гарантират свободен достъп до радио и телевизионните програми от съседните страни които са еднакви или подобни с регионалните или малцинствени езици, както и да не възпрепятстват тяхното реемитиране. Това важи и за печатните издания.

Що се отнася до културните дейности и облекчения за читалищата, видеотеките, културните центрове, музеите, архивите, академиите, театрите, кината, литературните и филмови произведения, страните членки са длъжни да насърчават изразяването на инициативите специфични за малцинствените езици и да обезпечат различен подход към художествените дела произведени на такива езици; да настояват произведенията написани на малцинствени езици да станат достъпни с подпомагане на преводи и синхронизирани преводи; да обезпечат структури които са отговорни за организиране или даване подкрепа на различни културни дейности които дават своя принос за опознаване на малцинствените култури; да подпомагат за изнамиране на сътрудници които познават малцинствени езици; да насърчават участието на малцинствените представители в малцинствения живот; да изследват и проучават малцинствените езици.

В икономическия и обществен живот държавите членки са длъжни на територията на страната да елиминират всички законови разпоредби които забраняват или ограничават без оправдателни причини използването на регионалните или малцинствени езици в документите които се отнасят до икономическия и обществен живот, особено в трудовите договори или в техническите документи и във вътрешните документи на компаниите; а освен това се предвижда употреба на малцинствени езици във финансовите документи; болниците; домове за стари и инвалидни лица; публични надписи и предупреждения и надписи отнасящи се до правата на потребителите.

И на края държавите членки поемат задължението в областта на трансграничното сътрудничество да направят съответни споразумения с които да развият контактите между групите които използват еднакви езици в една или две държави.

Всички страни членки са длъжни да изпращат публични доклади до генералния секретар на Съвета на Европа относно мерките които са предприети по прилагането на тази Харта. С други думи, това значи че нито една страна кандидатстваща за членство в Европейския съюз няма да бъде приета преди да бъдат приложени на практика всички изисквания заложиени в тази Харта.

/Извадки от документите и изказванията на информативния семинар за Европейската харта за малцинствени или регионални езици/

Непоносимия товар на грешната сръбска съвест

Истината за военните престъпления на Косово вече се знае. За някои от тях се знаят и техните извършители. За други има достатъчно сведения и свидетели въз основа на които в една нормална съдебна процедура може да се докаже кой ги е извършил. Онова което което все още не се знае е, дали всички военнопредстъпници ще бъдат изправени пред съда за да кажат истината и да понесат наказанията си, или всички ние ще трябва колективно да понесем тяхната вина. Не че ние като граждани и като общество сме безгрешни. Но нашата вина е от друг род. Ние като граждани сме виновни затова, защото допуснахме на власт хора които под изговор че отбраняват сувереността и териториалната цялост на Сърбия, че отбраняват славянството от силите на Новият световен ред и други подобни шуротии, хладнокръвно убиваха невинни албански деца, старци и жени, разоряваха цели албански села и мародерски ограбваха тяхното имущество. С това предизвикаха възмущението на целият демократичен свят и НАТО бомбардировките. С това дадохме морално оправдание на Армията за освобождение на Косово да се бие за независимо Косово и най-вероятно – да го добие.

Сръбският народ не успя и до днес да се справи със своите престъпници. Ако те бяха съдени, те вероятно щяха да си понесат вината и наказанията. Но ако те не бъдат съдени, вината и наказанието ще понесем всички ние колективно.

Във войната на Косово югоармията и полицията извършиха масови убийства над албанското цивилно население. Има достатъчно доказателства за това. Военната прокуратура неотдавна съобщи, че са заведени 250 дела срещу военни лица за престъпления срещу цивилното население. Но за престъпленията на полицията все още се мълчи. Въпреки че мъртвите албанци всеки ден излизат из масовите гробници. И потвърждават страшните свидетелства на мобилизираните войници и полицаи които през 1998 година се завръщаха от Косово с тежки психически травми и отклонения, и шепнешком се изповядаха за стотиците избити хора, свинете които изяждат детски трупове, танкове които газят деца и други грозотии. Мнозина честни и добри хора не издържаха под страшния товар на съвестта си. Вестниците все още пишат за хора които сами слагат край на живота си, защото не могат да живеят със страшните си спомени. Един възпламенил бомба и легнал върху нея, друг се хвърлил под влак, трети убил семейството и себе си, четвърти полудял от страшни сънища – и всички са били свидетели, а може би и извършители на убийствата в Косово.

През юли 1999 година известният сръбски журналист Мирослав Филипович в английският “Либерасион” публикува изповедтта на един сръбски запасняк по име Борис: “Беше ни заповядано да нападнем едно село в околността на Клина. Мислех че там се крият терористи. Обаче, това беше отмъщение. В селото бяха останали само цивилни. Един запасняк уби почти трийсет жени и деца. Видях го с очите си. Уж негов приятел загинал предишната нощ от НАТО и това била причината за масакра. В мен нещо се скъса. Започнах да крещя като луд. Колегата ме успокояваше: ти не си направил нищо, мисли на семейството си, на завръщане у дома си. Но на мен ми беше застанал мозъка, бях мъртъв, бях се превърнал на растение”. Но и това не е всичко. Неговата танкова бригада в Джаковица е участвала в “чистенето на село след село”, три пъти заедно с една от четирите полиции които са оперирали на Косово. “След като бяха изстрелвани по няколко гранати върху селото, те влизаха и убиваха, грабеха и палеха. Те не различаваха терористи и цивилни, достатъчно бе човек да е албанец. После идваха техните камioni. В едни товареха плячката, в другите камioni хладилници – труповете на избитите албанци и ги откарваха. Видях с очите си. Сега ни говорят за победа. Моята единствена победа е, че съм още жив”.

Заради този и други подобни текстове, Филипович бе осъден за “шпионаж” на 7 години затвор. Но режимът на Милошевич се срива само няколко месеца след това. В своите статии Филипович бе написал, че на Косово са избити над 800 деца по-малки от 5 години. Днес признава че е сбъркал, защото избитите деца

били много повече. Преценките са, че са избити над 10 000 албанци, но разкопките на масовите гробници продължават.

Иван Николов

Милошевич не е единственият виновник

Отвратително ми е да гледам и слушам, как ония които довчера сляпо служеха на Милошевич, днес го изкарват за главен и единствен виновник за сръбското нещастие. Де да беше така! Корените на злото са много по-дълбоки, и докато напълно не ги изровим, не можем да разберем това което стана у нас. Защото убийците не са се родили с омразата си. Тази омраза беше насаждана и отглеждана с десетилетия в душите им. Не е никаква тайна, учеха ни да мразим, да убиваме, да грабим. Още от детските читанки, после с вестниците, радиото, телевизията, филмите, книгите... Академици, политици, историци, художници, свещеници – всички се сътезаваха в производството на омразата. И те бяха нейните духовни подбудители и истински творци на престъпленията – останалите бяха само изпълнители.

Ако се заровим по-дълбоко в книгите които бяха отпечатани преди няколко десетилетия, в училищните програми, в популярните филми, в изобразителното изкуство, в музиката, ще стигнем и до другите виновници за войната и масовите престъпления. И може би ще разберем кой и защо десетилетия наред възпитаваше убийци и мародери. Ето няколко примера.

Още през 1903 година Пол Орлович пише: “Днешните албанци не само са лишени от всякаква култура, но и не показват никакво желание да се моделират според културните народи. От привичките и обичаите им, предавани от поколение на поколение, лъха на средновековие, те са разпокъсани на безбройни племена, повечето от които враждебно настроени едно към друго. Диваци и необуздани по природа, те предпочитат да уреждат различията си като използват кръвното отмъщение и отказват напълно да се подчиняват на решенията на редовните съдилища”.

Писателят Джура Якшич 1913 година пише: “Цялата история на Албания е доминирана от простия факт, че Албания е преди всичко един плячкосник, който живее от плячка и желае да живее от плячка. Албания винаги е била свърталище за многобройни воюващи банди...”

Оттук до мисълта, че това е народ който трябва да се премахне, има само една крачка, която Генералният щаб на сръбската армия не се колебае да направи. Ако се вярва на равносметката която прави “Бостън дейли Глоуб” от 8 ноември 1915 година: “Сърбите разрушиха 300 села с 35 000 жители и оставиха без подлон 300 000 жители. Сърбите и черногорците разстреляха с щикове 20 000 арнаути”. Ако някой се съмнява в английските източници, ето какво пише известният сръбски социалист Димитрие Туцович в “Радничке новине” от 22. 10. 1913 година. “Арнаутите бяха подмамани в досега на артилерията. Веднага след това нашите картечари направиха най-страшно опустошение сред тях. Арнаутите падаха на грамади... Из въздуха хвърчаха ръце, крака, глави и парчета месо от албанците. А когато артилерийският огън престана, бойното поле беше покрито не с трупове, но с разпокъсани крайници които приличаха на маса заляна с червена като кармин боя. И на всеки знак на погнуса и протест, от офицерите обладани от разбойническата психология на комитските банди, получавах един и същ отговор че: “така се пада на предателите”!

Нищо не помага и на 7 март 1934 година известният атентатор срещу австроунгарският престолонаследник Франц Фердинанд, след това професор, министър и академик, Васо Чубрилович, предлага на тогавашния премиер на Сърбия Милан Стоядинович план за решаване на “албанският въпрос”. Ето няколко откъса от този доклад: “След като Германия може да експулсира десетки хиляди евреи, а Русия премества милиони хора /.../ прехвърлянето на няколко стотин хиляди албанци няма да предизвика избухването на световна война./.../

Другото средство ще бъдат притесненията, извършвани от страна на държавния апарат. Той трябва основно да прилага закона, така че да направи пребиваването на албанците при нас непоносимо: глоби, арести, строго прилагане на всички полицейски разпореждания, осъждане на всяка контрабанда, сеч в горите, щети причинени в селското стопанство, нарушение на разпореждането да се държат вързани кучетата /.../ да се въведат лицензи за упражняване на занаят, да се уволнят всички албанци държавни служители и т.н. Всичко това ще ускори процеса на изселване. Албанците са твърде чувствителни по религиозните въпроси, за това е необходимо да бъдат ударени и в този пункт/.../. Най-сетне би могло също така да се подклаждат местни вълнения, които да бъдат потушавани в кръв и с най-ефикасни средства/.../ Остава още едно средство

което Сърбия използва много практично след 1878 година и което се състои в скришното подпалване на селата и кварталите в албанските градове”.

С течение на десетилетията омразата между сърби и албанци не намалява: през 1945 година в Дреница са избити над 400 албанци под претекст за участие във военен бунт, през 1981 година репресиите взеха още 1600 мъртви сред албанците от Косово, 1990 сръбската милиция не се поколеба да насочи токсичен газ срещу албанските демонстранти.

Явно някои сърби нищо ново не са научили и нищо старо не са забравили. Писателят Михаило Лалич в книгата си “Заточеници” за албанците пише: “Те са с примитивна природа, подобни на кожа за опинци и с бедно въображение” и с “провисналите си шии като цицките на свиня-майка” те оформят “маса приличаща на купчина животинска тор”.

Що се отнася до бъдещето им, един друг писател, ученик на Васо Чубрилович и виден сръбски опозиционен водач, Вук Драшкович, на 19 март 1990 година в интервю пред “L'Evenement du Jeudi” го виждаше така: “Албанците трябва да се репатрират в Албания и да се позволи на сърбите, прогонени от Косово да се върнат там. Ако е необходимо, ще започнем война. Сърбите никога не са отказвали да се бият, защото това е било единственото им средство”. Явно не си е хвърлял думите на вятъра. Ако към всичко това прибавим романите на Добрица Чосич, “бащата на сръбския национализъм”, стиховете на Матия Бечкович, и на цяла една плеяда академици, историци, политици – тогава не е случайна нито появата на Милошевич, нито на неговите генерали, нито на днешната сръбска кататстрофа.

Операцията “Подковица” всъщност бе план за етническо прочистване на Косово. Тя е създадена още през средата на 1970 година когато някои сръбски комунисти започват да се питат какво ще стане със сърбите след смъртта на Тито. Планът “Подковица” всъщност се състои от толкова малки “конски подкови” колкото има албански села. Според тоя план, около всяко село е трябвало да се поставят въоръжени хора във формата на подкова с “отвора” към Албания като се даде срок от няколко десетина минути на селяните да напуснат селото. След това селото е трябвало да се запали, а имуществото ограби или унищожи. При излизането от подковата, на хората се отнемат документите и парите. По тоя начин няколко стотин хиляди хора е трябвало да бъдат изгонени в Албания. Престъпността и масовите убийства е трябвало да застрашат преостаналите живи албанци никога вече да не се завърнат на Косово. Зад гърба на официалната власт са създавани сръбски тайни ескадрони които са нападали сърбите и тяхното имущество обвинявайки “албанските иредентистки банди”.

Милошевич приема тоя план за етническо прочистване на Косово, но той не може да бъде изпълнен в мирни условия. Той имаше нужда от война и след като проигра всички шансове за мирно уреждане на албанският въпрос, и предизвика НАТО агресията, операцията “Подковица” можеше да започне.

Над 150 000 въоръжени хора се струпаха като лешояди в албанските села. Елитни танкови части прочистваха село след село. По сръбските магистрали се движеха тежкотоварни камиони натоварени с бойна плячка и трупове на избити хора от ограбеното и опустошено Косово. Довчерашни дрипльовци, навлекли за една нощ полицейската униформа, се завръщаха от Косово с откраднати луксозни автомобили, трактори и селскостопанска механизация, мебели, бижута... и седмици наред ревеха като побъркани из кръчмите националистически песни, демонстрирайки някакъв вулгарен “сръбски патриотизъм”. Благодарение на такива “патриоти”, които не бяха никакви патриоти, а чиста проба пладнешки разбойници, Косово беше загубено за Сърбия. В сравнение с тях, албанските бунтовници от УЧК бяха истински рицари.

Но ето че времето на лудостта отмина, и идва времето на равносметката. След предаването на Милошевич на Трибунала в Хаг, сръбския Нирнберг става все по-близък и все по-неизбежен. Идва времето да се постави въпросът кой е виновен? А може би въпросът трябва да гласи: кой не е виновен? Коя сръбска институция, кой интелектуалец издигна глас, не да защити албанците; да спре сръбският народ от престъпленията? Къде бяха Сръбската академия на науките, Църквата, Университета, партиите, медиите? Всички те бяха тука и всички служеха на Милошевич, въпреки че знаеха, че под негова команда всеки ден падат стотици жертви. Да се иска от тях днес да говорят за престъпленията значи да се иска да говорят за собствената си вина. Затова у нас военнопръстъпниците още ги считат за герои. А всъщност герои няма. Герои бяха само ония които успяха да избягат.

Днес, изявленията на някои високопоставени функционери от ДОС, че никога няма да предадат на международният съд офицерите на полицията които помогнаха на ДОС да дойде на власт, отново ни изправят пред моралният въпрос: трябва ли да браним Сърбия от нещо от което не бива да я отбраняваме? Защото все докато сръбските политици защитават прръстъпниците, никой не ни гарантира че прръстъпленията няма пак да се повторят.

Иван Николов

Къде ви е демокрацията господа демократи?

Никога не съм имал никакви илюзии по отношение на сръбската демокрация, но днес, 10 месеца след падането на режима на Милошевич, се чувствам напълно разочарован от тнр. “демократични” промени. До днешна дата, по отношение на нашето малцинство няма абсолютно никакви промени, и дори имам чувството че от ден на ден става още по-лошо.

Откакто знам за себе си, винаги съм имал проблеми с властта и със средата в която живея. Винаги са ме подозирали, винаги са ме мразили, винаги са ми завиждали. А във всяка една нормална среда, аз бих бил уважаван гражданин поради простата причина, че честно и с много труд изкарвам хляба за себе и за семейството си. И въпреки че се родих и живях в общество в което се просперираше с послушност, лъжи и измами, аз съм доволен от себе си, че живях като свободен и достоен човек и всичко което постигнах на личен и обществен план, го постигнах с много тежка, но честна работа. И въпреки това, често чувам зад гърба си разни подмятания за “Трепереца”, и то от хора некадърници, които дори нямат смелост да ми кажат в очите това което мислят. А моята формула за успеха е много проста: работа и само работа. Тази формула обаче не се харесва на мнозина които са свикнали да се провират през живота без работа, и да печелят бързо лесно.

Когато работех в държавна фирма, винаги трябваше заработеното да го вадя със съдилища и разправии. Когато всички славеха и коленичеха пред Васил Такев, аз публично го нападах във вестниците. Когато големите “сръбски патриоти” държаха надути патриотични говори, а се занимаваха с контрабанда, насилие и грабеж, аз работех и плащах луди данъци на държавата, но те ме изкарваха предател, “великобългарски националист” и държавен неприятел № 1. Когато разни кариеристи продаваха интересите на българското малцинство за работни места и апартаменти, аз го защитавах с всички сили и търпях натиск за това. Когато нашите “патриоти” правеха разни митинзи за подкрепа на Милошевич, и изпращаха децата си на поклонение при него, въпреки че знаеха, че по негова заповед всекидневно гинат десетки и стотици албански деца, аз и моето семейство платихме тежък данък и на това че бяхме против Милошевич, и на това че твърдо отстоявахме българщината си. Времето потвърди правилността на всичко което съм говорил досега. Така че нека да си помислят добре всички ония които продължават да мислят по старият начин.

Днес, когато за една нощ бившите служители на режима на Милошевич, станаха “демократи”, аз съм отново от другата страна, а властта отново има същото, дори и по-лошо отношение към гражданина Димитър Димитров който честно работи и редовно си плаща данъците на държавата, и иска да се спазват правата му. Дори и по-лошо: не му дава правото публично да говори.

Така например, на 12. 02. 2001 година реагирах по повод една статия във в-к “Братство”, в която пишеше че българският посланик в Белград, бил казал нещо против българските журналисти от “Дарик” радио, защото били използвали термина “Западни покрайнини”. Аз защитавах журналистите и тезата, че термина “Западни покрайнини” никой не смее да ни оспорва, защото това е част от нашата история и география. Но вестник “Братство” не ми публикува реагирането и с това ми наруши свободата на словото.

Един месец по-късно, до редакцията на в-к “Братство” отново изпратих друг текст в който реагирах по повод една статия на Васил Станчев в която той ни тълкуваше своите великосръбски и комунистически разбирания за това какво е “родина” и “майка родина”, и в която пишеше че: “...в Босилеград е спорно това, че някои не признават Сърбия за родина”, и че: “Истината е една, а това е, че няма асимилация от страна на Сърбия, обаче има самоасимилация, а това е друг въпрос”. Ще си позволя да цитирам част от реагирането което тогава изпратих на “Братство”. В него съм казал:

“...Другарю Станчев, ако самоасимилация е това, че няколко родители не искат децата им да се учат на български език, а ние по Конституцията и законите на Югославия сме признато малцинство, тогава държавата какво направи да защити ония родители които искат децата им да се учат на български език? Напечати ли им учебници, зареди ли читалищата с българска литература? Или защо държавата мълчи докато радио Босилеград излъчва емисиите си на сръбски език? Какво направи държавата за ония наши българи които искат съдопроизводството да се води на майчин български език? Защо не защити правата им? И вие твърдите, че няма асимилация от страна на Сърбия? Лесно е да си сложиш шайкача на главата, да възпитаващ децата си да са сърби, и да се представяш за българин, но аз който отстоявам българщината си от шестнадесетата си година, знам какво е да си българин в Сърбия.

И още нещо по въпроса за “родината” и “майка родина”. В тази наша родина сърбите дойдоха 1920 година с пушки и ботуши, другарю Станчев. Оспорете ме ако не е така. Или вие искате да забравите

това? Да, трябва да се прости, християни сме, но не бива да се забравя, защото историята се повтаря когато се забрави. И не бива да се гаврите с кръвта на дедите ни които оставиха живота си за свободата и независимостта на България, за да изигравате евтин патриотизъм и някаква просташка лоялност, защото още има живи хора които помнят когато Коста Печанац е опожарил Босилеград. Дядо Борис Стойнев Минчев от Босилеград, роден на 29 април 1906 година е още жив, идете и той ще ви разкаже. Тогава може би ще разберете какво е “родина” и майка родина”.

Така че по въпроса за демократизацията у нас няма никакво движение. И по време на комунизма аз трябваше да изкарвам заработените си пари със съдилища, и сега когато уж сме в някаква демокрация, “Бор” ми дължи една солидна сума. И дори един наш прочут демократ просто ми се обади по телефона и ми каза че вече не мога да работя за “Бор”. Нищо че работя най-качествено и под-най изгодни условия – аз и за тая власт съм “неподобен”. Е, щом аз съм “неподобен” за тая власт, това значи че разлика няма – тя си остава същата.

Когато на 22 юни се проведе протестен митинг с който група граждани поискаха отчет от временното общинско ръководство, аз се смутих от това, че и едните и другите говореха на сръбски, а наоколо нямаше нито един сръбин. Защо ние сами отстъпваме от идеите за които уж се борихме? И по какво се различаваме от предишната власт? Аз не се съмнявам в това, че така както комунистите за една нощ станаха “демократи”, така и сегашните “сърбомани” за една нощ ще станат по-големи българи от мен, но колко искрено ще бъде това? Дават ли си сметка какво морално падение ще преживеят тогава? И мислят ли си, че някоя тяхна изстрадала жертва може да ги срещне утре на улицата и да ги заплюе в очите?

Така че за всички мои приятели и неприязтели имам само едно послание: оставете ме на мира! Ако всички граждани на Босилеград, обичаха Босилеград така както аз го обичах, и бяха направили поне част от онова което аз направих, сигурен съм че Босилеград днес щеше да има съвсем друг вид.

Димитър Димитров

Родината и малцинствата

Пише: Д-р Валентин Янев

Поради така стеклите се исторически обстоятелства понастоящем стотици хиляди българи живеят извън границите на България. За едни от тях това е бил техния доброволен избор преди столетия. Те са изоставили родните огнища и са побегнали далеч на север от турското робство стоварващо върху главите им ежедневен тормоз и най-различни издевателства. Техни потомци сега живеят в Румъния, Молдова, Бесарабия и Украйна. Но не на тях искаме да спрем вашето внимание сега.

Има едни други българи, които превратната история и моментните интереси на Великите Сили разпокъсаха и придадоха безжалостно към съседни нам страни. Това са българите живеещи във Вардарска и Егейска Македония, Тракия и българите живеещи в Западните покрайнини / Кулско, Трънско, Царибродско, Босилеградско и Струмишко/. Тези българи не са бягали нито напускали никога родните си места. Те просто станаха разменна монета за уреждане на сметки и интереси между Великите европейски сили и техните сателити по време на войните, опустошавали европейския континент през миналия век. Нашата страна излизаше от тези катастрофални събития винаги ошетенена за сметка на своите съседи и най-вече за сметка на Сърбия. В Европа има може би само един народ, който е претърпял по-тежки национални катастрофи, откъснали територии и население от снагата му, и това е Унгария. Сродна се оказа съдбата на тези два европейски народа.

Особено болезнено беше откъсването от България на Западните покрайнини след края на Първата световна война с Ньойският мирен договор. 120 хиляди българи остават тогава в пределите на тогавашното Кралство на Сърби, Хървати и Словенци, без някой да си даде труда да прочете сърцераздирателните им Манифести за оставане в границите на родината майка България.

Напоследък много се говори за спазване правата на малцинствата в различните държави. Написани бяха основополагащи документи, в които се определят по принцип формата и същината на взаимоотношенията между преобладаващото население – мнозинството и малцинството, живеещо съвместно с него. Тези документи са подписани от почти всички Европейски държави включително и България. Независимо от това малцинствата в различните страни живеят при различни условия и в различна степен ползват полагащите им се права и свободи. Това доколкото те са самостоятелни при взимане на решения, засягащи собствения им живот, устройство и организация на тяхното малко общество в “морето” на

мнозинството, зависи от много фактори. Определящи са както нивото на зрелост на малцинствената група, така и степента на демократичност в обществото и неговите институции в държавата, където живеят. Но ние ще спрем нашето внимание на още един много важен фактор, също определящ положението на дадено малцинство. Това е отношението на родината-майка към нейните сънародници, намиращи се по стечение на обстоятелствата извън нейните настоящи граници и територия.

За да се избегне празнотството, ще разгледаме този последен по място, но не и по значение, разбира се, фактор спрямо едно конкретно малцинство от наши сънародници, намиращо се в непосредствена близост до нас.

Става дума за българите от Западните покрайнини, които несправедливият Ньойски договор откъсна през 1919 година и придаде към сега разпадаща се Югославия. Това население тогава е наброявало 120 000 души, живеещи в стотици села и два по-големи града: Цариград и Босилеград. Няма да правим исторически преглед на всичко на всичко случило се по тези земи през изминалите 80 години, а ще се спрем на ставащото сега, в наше време. Знаем че разпадането на бившата социалистическа ситема в източноевропейските страни, включително и у нас, ни позволи след 45 години принудително мълчание да извадим отново на светлина спотаявания под идеологически натиск от Москва въпрос за нашите сънародници в Западните покрайнини. През последните 10-тина години страната ни да постави пред властите в СР Югославия въпроса за даване на действителни права на българското малцинство там, като необходимо условие за поддържане на нормални добросъседски отношение между двете държави. Това прави голяма чест на правителствата, избирани от средите на Съюза на Демократичните сили и Коалиционните му партньори, защото наистина едва по време на тяхното управление настъпи голяма промяна във външнополитическото поведение на страната ни по този болезнен въпрос. Но въпросът, който си задаваме е: достатъчно ли беше направено в защита и подпомагане на нашите сънародници? Внимателният анализ охлажда прибрзаната еуфория и приповдигнато-горделивата самооценка. Да погледнем в няколко посоки, където държавата ни можеше да направи нещо повече, но не го стори поради някакви си свои съображения.

Със създаването си Демократичният Съюз на българите в Югославия /ДСБЮ/ се опита да събере желанието и волята на хиляди българи за национално самоосъзнаване именно такива и противно на процесите на асимилация от страна на сърбите, проявили се особено силно при управлението на Слободан Милошевич. Тази българска партия, разбира се, не ограничи дейността само до тази цел, а беше в крайна сметка част от демократичната опозиция на Югославия, воюваща през последното десетилетие срещу нежелаещия да се раздели с властта, войнстващ сръбски комунизъм. За съжаление през изминалите 10 – тина година ДСБЮ не успя да събере и организира голям брой българи в своите местни структури и нямаше голямо влияние сред българското население в Западните покрайнини. В потвърждение на това твърдение може да припомним резултатите от провежданите избори за местни органи на властта и за Скупщина /Народно събрание/, при които които за ДСБЮ имаше подадени незначителен брой гласове, а българите гласуваха предимно за кандидатите от редовете на управляващата партия на сръбските комунисти, и на второ място, за други сръбски опозиционни партии. Тези сръбски партии не се интересуваха разбира се от българите в тези отдалечени погранични области, а единствено от техните гласове, с чиято помощ се боричкаха за властта в Белград. Впрочем не е тайна, че сръбската опозиция, опитваща се да се представи за демократично мислеща, се саморазобличаваше, че съвсем не е такава именно поради националистично-шовинистичните позиции, които заемаше по въпроса за положението на останалите малцинства в остатъчна Югославия, подобно на управляващите бивши комунисти на Милошевич. И въпреки това, тези партии събираха повече гласове на българи по тези стари български земи, отколкото новосъздадената българска партия! Защо се получаваше това? Безспорно насаденият в българите страх през изминалите 80 години си казваше думата. Към него се добавяше и умелото сатанизиране на ДСБЮ като опасна партия, подтикваща българското малцинство към сепаратизъм, неподчинение на централната власт, крайни действия и в крайна сметка към конфликти от рода на тези в Босна и Херцеговина, и Косово. Лидерите на партията биваха очерняни и представяни като едва ли не екстремисти и терористи готови да хвърлят населението в една кървава гражданска война. Това даде известен резултат и българите от тези краища избягваха да членуват и развиват активна обществена дейност в подкрепа на тази партия. Страхът отново надделя. Ето тук България трябваше да намери формите и средствата да противодейства на сръбските власти и да подпомогне с всички допустими и законни средства ДСБЮ. Една такава помощ щеше да даде кураж на нашите партийни лидери в организацията по-успешно да работят сред населението и същевременно то да не се страхува да припознае българската партия като най-подходяща да защитава неговите малцинствени права в хаоса на разпадаща се Югославия.

Още повече омекна българското правителство, когато властта на Милошевич се разклати и най-накрая падна, отстъпвайки властта на ДОС-обединената демократична опозиция на Сърбия.

Правителството ни се впусна в продължителни флиртове с опозиционните лидери на Сърбия под благосклонния поглед на западноевропейските страни. Изживяхме се като страна, подпомагаща демократичните сили и демократизацията в остатъчна Югославия и същевременно се правехме, че оттук от София не забелязваме вече проблеми за нашето малцинство в Сърбия. За всички в България е ясно, че нашите национални интереси изискват интеграцията ни в Европа и същевременно присъединяване към НАТО. Но защо се прокрадва усещането, че заради криво разбиране ДЕМОКРАТИЗЪМ жертвуваме нашите братя българи, така както в недалечното минало заради криворазбиране ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗЪМ вършехме същото. Как все още не успяваме да съобразим и отстоим нашите си национални интереси спрямо интересите на обединена Европа. Докога ще битува схващането, че колкото сме добри войници в боя, толкова сме неумели политици на масата за преговори.

Извън сферата на политическите организации и техните дейности има една немаловажна сфера на образованието. Вече много български момичета и момчета от Западните покрайнини обръщат погледа си към България, когато става дума за образование. Вече стотина и повече са тези от тях, които следват и получават дипломите си за Висше образование от българските университети. И тук българската държава има резерви по отношение на тези младежи. Все още твърде малко места се отпускат за следване по различни специалности. Не се отпускат стипендии, които биха улеснили много от тези младежи и техните мизерстващи семейства отгатак границата. Не се организира животът им през учебните 5-6 години така, че да опознаят онази, истинската България с цялото достойнство на нейната история и култура, за да прогледнат очите им, замъглени още от детинство от сипещата хули срещу всичко българско-сръбска образователна система и информационните им средства. По това отношение държавата ни нехае, като се оправдава с това, че всеки опит за някакво организиране ежедневието на тези младежи, може да се изтълкува като ограничение на техните лични права и интереси. Ако държавата си стои на своето място, всички тези студенти завърнали се след време по родните си места ще бъдат с ясно българско самосъзнание и няма да допускат да бъдат манипулирани в ущърб на България, а ще живеят с чувството, че са достойни българи, чиито бащи са били поданици на достойна държава с 1300 годишна история.

Нашите сънародници отгатак западната ни граница вече десетилетие се борят с мизерията и безперспективността, борят се с глада и болестите. Мнозина от тях търсят помощ и лечение в България, надявайки се съвременната българска медицина и българските лекари да им помогнат. Те хранят надежда, че българската държава ще бъде състрадателна към тях и без да прибира последните монети от джобовете им, ще помогне според възможностите си за решаването на техните здравословни проблеми. Уви, и тук за съжаление българската страна проявява учудваща пасивност и неразбиране. С малки изключения нищо не беше направено, за да се осигури система и структури за оказване на специализирана медицинска помощ на това бедстващо българско население. Въпреки икономическите трудности, които преживява страната ни, нашето български правителства трябваше да намерят средства, за да организират една практически безплатна помощ на това изстрадало българско население, което постепенно се стопява не само от асимилаторската политика, провеждана непрекъснато от сърбите, но и от социално значимите заболявания, които го покосяват ежедневно. Нима не е умна политика да протегнеш ръка в това трудно време, лекувайки телата на тези отрудени хорица и да спечелиш с това и душите им. За съжаление, нашите високопоставени и не чак толкова високопоставени служители и чиновници плончат пръсти и само броят парите в хазната. Лицата им гримасничат с отгечение и пренебрежение, а устните брътвят за пазарна икономика, цени, платежоспособност и нито дума за българските идеали и истинските ни национални интереси, които трябва да защитим на 40 – 50 километра на запад от София. Защото сега е моментът да кажем смело на висок глас, че на запад от нас живеят българи в една разпадаща се държава. Тези българи биват непрекъснато асимилирани и незаслужено страдат в условията на една изкуствено съшита държава по подобие на Съветската империя. Тези наши сънародници се нуждаят от нашата помощ: икономическа, културна, медицинска, образователна и всякаква независимо от това какви са моментните ни възможности и колко пари имаме. Това е наш дълг и шанс да ги приобщим отново към Майка-България! Шанс какъвто историята друг път надали ще ни даде! Нека да не го пропускаме!

София, 04.06.2001 г.

Цариброд вовеки – защо?

Пише: Властимир Вацев

Безспорно, политическите кръщавки на градовете имат кратък век, защото шумотевицата около гловоломно издигналите се личности бързо отшумява, особено ако те са издигнати в култ, ако са били канонизирани и са боготворени като плод на масова безразсъдна политическа истерия и хипноза.

Няма ги вече Сталинград /Волгоград/, Ленинград /Санкт Петербург/, Михайловград /Монтана/, Коларовград /Шумен/, а името Димитровград /Цариброд/, надявам се, изживява последните си официални дни, живуркайки под хладните лъчи на левия политически спектър. Така и градовете с посесивния политически атрибут Титов-о-а /ТитовоУжице, Титов Велес, Титова Кореница/ се отърсиха от овехтялото определение, а Титоград отново е Подгорица.

Защо Цариброд?

Защото всички обстотелства повеляват градът да се именува, както се е именувал преди столетия. Както е утвърдила дълголетната ономастика и топонимия /наука за собствените имена/.

Названието Цариброд утвърждава и съхранява в себе си и етногенеза на селището, и неговия народностен идентитет, и културолошкия му аспект, и упадък му, и социално-икономическите му блясъци и временния му застой... Сиреч, Цариброд е един многовековен живот, ретроспекция на миналото, проекция в бъдещето.

Аз нямам нищо против личности, защото всяка историческа личност оставя и положителна и отрицателна диря в живота – една по-голяма, друга по-малка.

Георги Михайлов Димитров парадно и показно демонстрира своя бунт и своята героична непримиримост към Хитлеровия фашизъм, националсоциализъм и тоталитаризъм. Обаче звездата му на вожд и народен трибун бързо помръкна, загасена от смразяващия и вледеняващ дъх на друг тоталитаризъм, облечен в одеждата на ленинизма-сталинизма. Така Димитров стана и синоним и жертва на социализма, който социализъм в бившият СССР се помина на връх Коледа 1991 година на 74 годишна възраст. Това време, в исторически план, е кратко, но и през този период СССР успя да достигне висините на най-зловещия експеримент, коствал на руския народ и на човечеството неизброими страдания, жертви, разрушения, психотерзания.

И каква е равносметката? “Над 3 милиона таканаречени белогвардейци поеха нерадостната емигрантска съдба. Милиони загинаха от глад. Други бяха убити в Гражданската и Първата световна война. Десетки милиони пък останаха жертва в концентрационните лагери на болшевишката тайна милиция. Други десетки милиони бяха убити във Втората световна война. Насилствено преселение на цели етнически общности, антисемитски преследвания, умишлено поддържана от властите атмосфера на страх за жилището ти, за работата ти, за хляба, за децата, вечно да внимаваш да не се изпуснеш да кажеш нещо накриво, да знаеш, че навсякъде те следят и подслушват, нямаш право да пътуваш, нямаш право на личен живот, такава трябва да ти е литературата и никаква друга, такава да ти е изкуството, информацията, любовта, облеклото, косата, полата, брадата...” Цитирам малко по-свободно изтъкнатия политически анализатор Петко Бочаров, защото той посочва самата истина, а мнението му напълно се покрива с моето.

След това, нехуманна среда, комунални квартири, претъпкани от по няколко семейства, колхози и совхози с огромни обработваеми площи, уж с механизация, а неспособни да изхранват населението без внос на продукти и пшеница от крепостта на капитализма –САЩ. След това гигантска територия с огромни природни богатства, а мизерен жизнен стандарт. Казармено общество, набиване на втръснали се лозунги, унижаваща достойнството ни пропаганда, привилегии за избраните и безправие на народа, контрол върху съд, следствие, прокуратура, върху училища, вестници, радио, телевизия, върху интелигенцията... Няма личности, всички са труженици, мравуняк, тъпа.

Замислете си какви идиотщини бяхме принудени да слушаме. Хрущов някъде към 1962 –1963 година говореше, че до 1970 СССР щял да надмине САЩ по производство на зърно, а до 1980 г. по производство на месо.

А някои вероятно си спомнят, че през 30-те години Сталин развихри небивала кампания от съдебни процеси срещу съветското висше офицерство, че след куршумите в тила и лагерите, военното му командване остана буквално безлюдно.

И това беше социализъм!?

Българското пък 50-годишно папагалско подражание и копиране на болшевишките порядки, на соцмодела, донесе много поражения, застой, упадък, мъртви обществени клишета, безкръвен стопански организъм, планово стопанство, разхищаване...

А Георги Димитров, генсекретаря на Коминтерна /1935-43/, приемственика и поддръжника на съветските “друзя”, не беше ли копие на съветските богочовечи, техен двойник, може би в по-мек вариант. Волно или неволно, насила или по убеждение, той е проводник на една чудовищна жестока идеология и то в името на народа.

Социализъм е и посегателството върху тленните останки на цар Борис III през 1946 година. Тогава по случай хилядолетния юбилей на Рилския манастир за първи път в България пристига Руският патриарх Алексий. По време на тържествената служба, водена от българският егзарх Стефан, на която присъства и Георги Димитров, руският патриарх споменава името на цар Борис III като покойник и отправя многолетствие за младия цар. По това време България все още е монархия. Но молитвата вбесява Димитров. Той демонстративно напуска храма и се връща в София. Разпорежда се – гробът да се разруши. А това не е бил монумент, а обикновен гроб на спасителя на българските евреи.

Не беше ли такъв и Тито, въпреки че хитруваше, клинчеше, кръшкаше и залиташе към западния свят със самоуправителния социализъм и политиката на необвързаност. Не са ли архаично-анахронични Садам Хюсеин, Кастро, Милошевич, кажи-речи други няма в по-новата история. Последният – Милошевич, с войнстващия си национализъм и имперските си амбиции. Без да вижда окървавения си труп на страната си, той продължи пагубното си шествие все до отрезвяването на народа и до отприщването на инстинкта му за самосъхранение и физическо оцеляване.

Пак ще кажа – не съм против личности!

Аз съм против патологично извратената идея въплътена в тях, в мисленето и властването им, против слепотата им и стесненото им историческо и политическо ползрение, заради което не виждаха живота, сиреч върховната ценност – НАРОДА.

А народът трудно ще забрави концлагерите – архипелаг Гулаг, Голи Оток, Белене...

Така и в България и в Югославия които притъпяваха мисълта, съвестта и чувствата, принуждаваха залостения народ да вярва в химери.

И той, заливан от еднопосочна информация вярваше.

Дали бяха успели толкова много да го притъпят, да промият мозъка му, да го панират!?!?

Не вярвам. Защото народът не може да бъде трайно умъртвен, енергията му изригва като вулкан и разкъсва веригите на злото – рано или късно.

А някои от кръстниците на Димитровград, антихристи и безбожници, на времето се покръстиха и фамилиите им имена придобиха ново звучене.

Така в името на посоченото – Цариброд векове!

Световната България

*На всички сънародници по света
които носят в сърцето си България
АВТОРИТЕ*

Българите по света! Колко са? Къде са? Каква е историческата им съдба? Какви са причините да напуснат България? Какво представляват те извън естествената си среда? Как живеят във втората си родина? Какво е нивото до което те се реализират в “другото общество”? До каква степен специфичните национални, културни и исторически характеристики се проектират върху живота на българите и българските общности извън границите на днешната българска държава? Това са егзистенциални въпроси за нацията, които на пръв поглед са нови, но всъщност имат дълга и сложна история. Едва в годините, когато България започва да търси своя съвременен демократичен път на развитие, те се изправят пред нас и пред държавата ни с цялата си специфика, негативни напластявания и невъобразим хаос от проблеми, премълчавани истини и още повече изказвани полуистини. Пъстра е картината по отношение на терминологията, използвана през десетилетията, с която обозначават сънародниците ни по света. След Освобождението за българите, останали извън териториалните граници на Отечеството, се говори като за “поборбени българи”, а след Балканските войни и Първата световна война, когато България губи част от Добруджа и Западните покрайнини – за “български малцинства”. След края на Втората световна война, във времената, когато изкуствено се създава “македонска” нация, сънародниците ни извън България стават “българи в чужбина”.

Българите извън България /израз, предпочитан от тях, вместо отчуждаващата ги още повече дума “чужбина”/, са едно мозаечно и разнолико “метаобщество” /по-скоро за съжаление все още сбор от микро и

протообщества/. То може би е най-пъстрото и нехомогенното в сравнение с “външните” сънародници на другите народи в Европа, а защо не и на цялата планета.

Защо е така, всеки може да си отговори сравнително лесно, когато се обърне за миг към нашето по-далечно, пък и по-близо минало. “Седеммилионний българский народ” от XIX век, в който нашите възрожденци с право виждат най-значимата и креативна етнокултурна сила на Балканите, неведнъж е разкъсан по волята на историческите превратности и вездещите “Велики сили”. Изконни български земи са направо “погълнати” от съседите, които са окуражавани от своите покровители и режисьорите на балканската политическа сцена. Тъй че около два милиона от днешните “външни” българи никога не са напускали българското етническо пространство. Тези българи не са потегляли към някаква далечна, неизвестна “пуста чужбина”, напротив – стотици хиляди българи от същите тези земи, преследвани заради българския си корен, език и самосъзнание, потеглят към... държавата България! Или пък, гонени от немотията, търсят начин да оцелеят, прекосявайки огромни пространства, и стигат чак до Америка и Австралия.

Българи извън България са и потомците и участниците в многото вълни на икономическа и политическа емиграция, тръгнали от самата българска държава през изминалите десетилетия от новата ѝ история. Тези хора, част от които в недалечното минало са дамгосвани с груби и непристойни квалификации от рода на “родоотстъпници” и “врагове на народната власт, също обаче са много различни помежду си. В техните среди продължават – понякога неестествено остри – политическите разногласия. Изминалите години, в които идеологическата правоверност се опитва да измести националната и духовната принадлежност, за съжаление все още трудно могат да бъдат загърбени.

В крайна сметка в общата гама от “българи извън България” влизат както българите, които са имали шанса да останат едноплеменни с дедите си, така и онези, които силно са пресътворявани в “македонци”, “славяногласни елини”, “добруджанци” и “гагаузи”, а напоследък – според нормите на същия елементарно зловещ сценарий – и в “шопи, “помаци” и т.н.

Българската нехомогенност има своите не само “многодържавни”, но и етнографски, диалектни /архаични източнобългарски, “павликянски”, “македонски”/, езикови /например тюркофонията при гагаузите/ и конфесионални проекции. Нашите сънародници извън държавните ни граници са не само християни /били те православни или пък католици, както е с общността на банатските българи/, но и мюсюлмани. Тази общност /или отделни общности/, която е най-малко позната и най-рядко е обект на последователни действия за нейната защита и подкрепа, живее в няколко доста различни помежду си държави – Гърция, Македония, Албания, Косово в Югославия, както и Турция, където в течение на последния век се заселват различни “потоци” от българи мохамедани. При това на територията на Турция тези потоци идват както от България, така и от изброените близки държави. Пак в тази наша южна съседка на няколко пъти се установяват /процес, който и днес има своето развитие/ големи групи от български турци – хора, които дори и след т. нар. “възродителен процес” с цялото му откровено негативно съдържание, продължават да се чувствуват психологически и етнокултурно свързани с България, с българската култура, дори и с българското име.

Всичко това, както и още много детайли, е нагледно доказателство, че задграничната българска общност е може би най-разноликата в целия свят. Тази мозаечна “външна България”, съставена от много малки или по-големи “отделни Българи”, днес наброява близо четири милиона души – потенциал, който не може да бъде пренебрегван на фона на демографските процеси в днешна България. Някои от тези общности, например бесарабската /и тя вече е в две държави, Украйна и Молдова, а и със собствена диаспора в днешното постсъветско пространство/, са достатъчно мащабни и все още, за щастие, по своему хомогенни. Случаят с Македония /за нея специално терминът “чужбина” е определено неподходящ/, колкото и деликатен и специфичен да е той сам по себе си, също се отличава със своеобразието си.

Въпросът за значимостта на “българите извън България” не се нуждае от доказване, защото вече сам доказва и все повече ще доказва своя жизнено важен за нацията смисъл. От Освобождението на България през 1878 г. до днес обаче на практика отсъства цялостна държавна стратегия – както към сънародниците ни, останали извън днешните ни скромни граници, така и към многобройната “мозаечна” диаспора. В продължение на няколко десетилетия тази политика се свежда главно до въпроса за националното обединение на разпокъсаната от Берлинския конгрес Санстефанска, целокупна, както се казва тогава, България. Войните и последвалите ги национални катастрофи обаче за съжаление не решават въпроса за обединението, а усложняват още повече политиката спрямо българите извън страната. Както е до болка известно, те задълбочават извънредно много проблемите на отделните български общности, както и на всеки отделен българин в чужда, често откровено враждебна държавно-политическа среда.

Ако политиката на България към нейните “външни” общности, преди всичко спрямо населяващите етническата територия, е основният израз на българският национализъм до Втората световна война, то след нея централно място е отредено на “класовия подход”, на тоталната идеологизация. Изградените държавни институции много последователно се стремят не да обединяват, а да разединяват българите особено в страните на Западна Европа и Америка. И до днес редица представители на т.нар. “стара емиграция” трудно се отърсват от подозренията, предизвикани от конюктурно-пропагандното отношение на комунистическия режим към тях.

Фактически едва след началото на демократичните промени в страната, от 1992 - 1993 г., когато е учредена Агенцията за българите в чужбина, държавата България започва да развива по-цялостни, ориентирани към всички общности инициативи за работа с българите по света. В обществото категорично се налага разбирането, че българите извън България исторически са утвърдени като неразделна част от българската нация. Все повече става ясно, че без идеята за духовното единство на всички българи е невъзможно да вървим напред в един свят на политическа и икономическа глобализация, да отговорим на предизвикателствата на новото време. В това отношение изоставането е много сериозно, особено в сравнение със страни със също така значителни общности зад граница като Гърция, Унгария, Полша и много други.

Съвременните реалности категорично повеляват необходимостта от държавна стратегия. Тя, разбира се, не може да бъде изградена стихийно или самоцелно като усилие само на една институция, обществена организация, партия и т.н. Чуждият положителен опит, например унгарският /доколко именно с Унгария ние имаме може би най-близки проблеми в това отношение/, показва, че държавно- общественото начало, специализираните фондации и конкретни глобални и регионални програми нямат алтернатива. Още по-важно от институционалното решение е събирането на самите “външни” /пък и на “вътрешните”/ българи около идеята за духовното ни единство в днешния глобализиращ се свят. Някои страни /Гърция, Унгария, Полша и т.н./ имат свои “световни съвети”, в които са обединени на свободни начала многочислени организации от цял свят.

Общата рамка на политиката на държавата към българите по света може условно да бъде сведена до опазване, развитие и възраждане на българската духовност, култура и национална принадлежност сред сънародниците извън България и запазване на българското етническо пространство в страните, където е налице компактен български елемент – естествена опора на българските национални интереси. Целта е всички българи, независимо къде живеят, да бъдат духовно приобщени към днешния ден на България и да съдействат за по-нататъшното ѝ демократично изграждане и развитие. Разбира се, сънародниците ни извън България си остават и лоялни граждани на своята втора родина.

Радващо е, че вече са поставени жалоните на една нова политика, изчистена от конюктурни и партийно-политически съображения. Новоприетият Закон за българите, живеещи извън Република България регламентира изключително важните въпроси за статута и правата на сънародниците ни по света и техните отношения с българската държава и българското законодателство. Друго вярно решение е Законът за българското гражданство, който облекчава редица процедури в тази материя. Гражданската инициатива също си пробива път. Нагласата за задълбочаване на работата с българите извън страната намира израз в предложената от колективни учени, включително експерти от Агенцията за българите в чужбина, национална стратегическа програма “Защита и духовно обединение на всички българи по света”.

Осъществяването на модерна и перспективна политика към българите и българските общности по света не може да бъде постигнато само с практиката на “малките стъпки”. Тази приоритетна национална задача безспорно изисква повече инициативи и от страна на българската държава, и от структурите на гражданското общество, академичните, стопанските, културните среди и организации, а и от страна на самите българи по света. Нужно ли е да се доказва, че една последователна политика на защита от страна на държавата към всяка общност и дори към всеки конкретен българин винаги ще има по-силен ефект в сравнение с реакциите, понякога необмислени, на една или друга обществена организация, или от плакатните и високопарни декларации на един или друг “патриот”. А не е ли най-разумно различните субекти на такава активност – държавни и граждански – да намерят начин гласовете им в защита на българските права да зазвучат

в по-строен хор? Още по-добре би било, ако отделните български общности по света контактуват помежду си и съгласуват своите позиции и интереси в рамките на “голямото европейско семейство” и на “световното село”!

/Извадки от публикацията “Световната България” – Йордан Янев, Пламен Павлов, Държавна Агенция за българите в чужбина 2000/

Как се раждаше демокрацията в Босилеград /IV/

Пристигна пролетта на 2000 година. Изминалата зима не донесе нищо ново на политическата сцена в Сърбия. Очакваните промени които заговаряше сръбската опозиция не се случиха. И в нашата община положението беше също. Общинският съвет на Демократическата партия бездействуваше, а нашите симпатизанти бяха крайно разочаровани. Чувстваше се тревога от незавидното положение в което се намирахме.

На 27. II. 2000 г. беше насрочено изборно събрание на Демократичната партия в Сава център в Белград. От получените материали които трябваше да обсъждаме покрай другото беше и кандидатурата за нов председател на Демократичната партия. От двамата кандидати Зоран Джинджич и Слободан Вуксанович нашия Общински отбор на заседанието което се проведе на 14. II. с голямо мнозинство се определи да подкрепи кандидатурата на Слободан Вуксанович и предложихме и от нашите редове кандидат за член на Главния отбор. Решението на нашият Общински съвет беше в контекст на политическото решение, че промени в Сърбия може да се направят само ако направим промени в нашите редове. Нашият Общински отбор имаше право на седем делегати в Скубщината на Демократичната партия. Силата на нашият отбор се виждаше и по членството на нашата общинска организация. Така например в Пчинския окръг община Враня имаше 8, а Сурдулица и Владичин Хан по двама представители. В другите общини на Пчински окръг още нямаше формирани общински отбори на Демократичната партия. На 27. II. 2000 г. в Сава център на изборната скупщина се проведе интересен мач между отборите на Джинджич и Вуксанович. Но за наше нещастие, а може би и за нещастие на цялата сръбска опозиция, победи отбора на Джинджич. От 1200 делегати на тайното гласуване 80 бяха повече за Джинджич. Самият Зоран Джинджич по моя преценка, водеше своя отбор в тоя мач нечестно. В началото на заседанието не се избра работно председателство както е ред на всяко заседание, а през цялото време самият той водеше заседанието. Не даде думата на някои представители, сред тях бях и аз. Направи ми тежко впечатление, когато на края се обърна към делегатите по Милошевичевски и помоли да гласуват за него в стил “Волим и ја вас”. Бях много притеснен от това отношение и дори в един момент му предложих цилиндъра си за да се избере сам и това го забележиха журналистите. След завръщането на мен ми беше ясно, че щом си играл в губещия отбор трябва да си понесеш отговорността. В отбора който загуби бяхме ние, Белград, Лесковац и Пирот, а от печелившите бяха Враня, Ниш и други. Тия които бяхме най-много експонирани със своите ясни определения за промени ръководството на Демократичната партия ни зачеркна от списъка на партията. Това се случи с председателите на градските отбори на Лесковац, Белград, Пирот и с нас, така че централата прекъсна всички контакти с мен и започна да си търси послушни хора които да използват дотогавашната силна опозиционна вълна, но да бъдат строго контролирани от Враняшкият отбор на Демократичната партия. Пролетта на 2000 година се сформира и новата демократична коалиция от 17 партии и движения – ДОС. Нашият отбор беше преустановил своите активности след случилото се и аз бях изненадан когато активистите от централата на ДОС пак започнаха да се интересуват от нас и от мен. Беше май месец когато Милошевич насрочи предварителни парламентарни избори в Сърбия. Макар че централата на Демократичната партия беше решила да ме премахне от председателския пост, централата на ДОС където бе Драшко Петрович лично ме помоли да взема активно участие понеже предстоят парламентарни избори. Аз му обясних за нашите отношения с централата, но все пак дадох съгласието си да помогна в провеждане на парламентарните и местни избори в Босилеград макар че бяхме загубили няколко месеци в бездействие и няхаме никакви условия за предизборна кампания. По-късно разбрах, че по това време демократите от Враня начело с Драган Янич на няколко пъти са идвали в Босилеград и са опитвали да направят нещо с някои хора които сега са на власт в Босилеград, но не са успявали. Във връзка с нашите предизборни активности трябва да подчертая нашите сериозни активности да направим ДОС в общината където бяхме направили няколко учредителни събрания на които присъстваха покрай ръководството на нашата партия която беше инициатор и ръководствата на ДСБЮ, Сръбското движение за обновление и независими интелектуалци. Много от местните политически лидери в Босилеград не бяха наясно с пропозициите как да направим ДОС в Босилеград. Но в крайна сметка успяхме да направим коалиционен договор и да го представим на общинската изборителна комисия за участие на изборите за 24 септември. Понеже Сръбското движение за обновление не беше в ДОС, на генерално равнище бе сключен договор с Демократичната партия и ДСБЮ защото дотогава други нямаше. Повтарям, до 24 септември 2000 година в Босилеград нямаше други опозиционни партии. Макар че загубихме много време в договаряния и въпреки че няхаме

никакви средства за изборителната кампания ние участвахме на изборите на повечето изборителни места. Силната кампания на властващите и низката политическа култура на нашия човек, а най-вече слабостите на нашата предизборна активност поради недостиг на предизборни материали и средства за агитация из нашите тешко достъпни 36 села, неискане на нашата централа да участва в предизборни трибуни на територията на нашата община, жестоката активност на ЮЛ които разполагаха с техника, коли, горива и най-важното – с полицията, ние не успяхме да вкараме нито един представител в общинската власт. Тук искам да допълня, че в началото на септември във Владичин Хан се проведе предизборно заседание на коалицията ДОС за Пчински окръг. На тази среща бяхме поканени и взехме активно участие. На мен не ми беше ясно защо на листите от ДОС нямаше представители от нашият отбор от Босилеград. На мое инсистирание да ми се отговори на тоя въпрос, представителите на Демократичната партия от Враня Драган Янич, г-н Стаменкович, сега съюзен посланик и един активист от Белград ми отговориха че времето било проблем и поради спешност не са могли да се свържат с нас, но обещаха, че на републиканските избори за сръбският парламент ще има наш представител. Аз разбрах, че не това е причината. Вранянци, въпреки че се представяха за демократична опозиция си караха по старому и ни смятаха като пионки за еднократна употреба. На това заседание аз забелязах че г-н Янич и нашият сегашен кмет Миле Миленов си правят някакви тайни срещи, но не обърнах сериозно внимание на това. Новият ДОС, за мое голямо съжаление водеше старата политика към нашата община по принципа: divide et impera /скарай и владей/, нещо което нашите момчета които сега са на власт и до днес не можах да разберат.

След започването на протестите и митинзите против изборителната кражба, когато стана ясно че волята на народа беше насочена към промени по всяка цена, започнаха митинзите в Белград и сръбските градове. И в нашата община ние решихме да се придружим към масовите протести които и в Босилеград най-накрая отприщиха недоволството на хората и те масово излязоха на нашите вечерни разходки из улиците на Босилеград, така че в последния ден имаше над хиляда протестиращи граждани против лявата коалиция и Слободан Милошевич. За Босилеград това беше исторически момент. Пристигна и 5 октомври, когато Милошевич призна кражбата и загубата на изборите. Всички знаем под какъв силен натиск пред сръбския парламент милиони хора успяха да свалят последният комунистически режим в Европа. На 5 октомври вечерта, аз като главен координатор на ДОС за Босилеград предложих да последваме Белградският пример и същият ден с масов протест да тръгнем към общината и радиото в Босилеград и потърсим оставките на новоизбраните отборници от лявата коалиция и следващата неделя да отидем на допълнителни избори, нещо, за което тогава имаме законно право, при условие новоизбраните да си подадат оставки, гражданите можеха да гласуват за останалите кандидати и така нашата община навреме да се сдобие с най-важната демократична институция, местния парламент, който да поеме пълната отговорност за нашата община и нашият народ. Но за наше нещастие, водещите от ДСБЮ тогава не присъстваха на това заседание, а мнозинството от Общинският съвет на Демократичната партия под инициатива на подпредседателя Миле Миленов протестно напусна заседанието и направи провал на историческия момент и нашата община да се сдобие с демократична власт за следващите 4 години.

След тези събития, бях удовлетворен от това, че режима на Милошевич падна. Аз взех решение да не отстъпя от личните си принципи и собственото си мнение за развитието на политическата обстановка в нашата община, и реших да напусна Демократическата партия. За този десетогодишен период борбата ми за демократизация на обстановката в нашата община, аз стигнах до следните изводи и заключения: Първо, пространството където живеем и самите ние в центъра на Балканите, винаги сме били жертви в политическата игра на държавите от изток и запад в тяхната борба за доминация и представяне в Европа. Второ, нашият човек, живеейки тук покрай границата която го е прескачала на няколко пъти, живеейки в трудни политически и икономически условия, до значителна степен е загубил самочувствието си а понякога и самоличността си. Нашият човек вече не мисли със своята глава, защото го е страх, и лесно се подлага на външни влияния във всякакъв смисъл, от политически до чисто професионален и несъзнателно става гражданин втор ред. Трето, местната интелигенция която е във същото положение, е подложена на шовинистичната политика от обкръжението и за дребни лични интереси продава най-ценните неща които имаме. Затова е много трудно да се направи печеливш отбор който да може да доведе до краен успех. Въпреки че водех сметка за това кои хора ще играят в нашият отбор, накрая пак се намериха предатели и отново пак продължи старата разруха. След всичко, искам да отправя следното послание: нашенецо осъзнай се, и мисли за бъдещето на децата си защото имаме всички условия с почтена работа и божия помощ да тръгнем заедно към доброто. Дотук спирам, но ще помоля редакцията на “Бюлетина” да ми даде възможност в следващите броеве да ми даде възможност да изложа програмата с която нашият Босилеградски край може да се възстанови и тръгне да се развива с останалия свят.

/Край/

Босилеградчани паднали за свободата на България

Списък на убитите и починали войници и офицери от Босилеградския край през Балканската война 1912-1913 г., мобилизирани в Тринадесети пехотен рилски полк.

№ по-ред	Звание, име, презиме и фамилия	Место-	Дата на рождение	смъртта
1	оф.кандидат Зинови Попстоичков	с. Извор	25.II. 1913 г.	
2	оф. кандидат Стаменко Дим. Драев	с. Извор	21. I. 1913 г.	
3	подпоручик Янаки Богд Пашински	с. Извор	18. VI.1913 г.	
4	редник Александър Георгиев	с. Г. Лисина	3. VII. 1913 г.	
5	редник Александър Г. Драйчин	с. Божица	18.VI. 1913 г.	
6	редник Арсо Ст. Богословов	с. Млекоминци	17. VI.1913 г.	
7	редник Алексо Ст. Златанов	с. Божица	18. VI.1913 г.	
8	редник АЛ. Ст. Джорджанов	с. Топли дол	29. I. 1913 г.	
9	редник Анастас Д. Саратличийски	с. Г. Лисина	28. II.1913 г.	
10	редник Ангел Димов Руйски	с. Бранковци	18.VI.1913 г.	
11	редник Ангел Илиев	с. Зли Дол	10.VII.1913 г.	
12	редник Ангел Т. Шушнарлов	с. Г. Тлъмино	18. VI.1913 г.	
13	редник мл. подоф. Андон Ст. Ружин	с. Извор	27. I. 1913 г.	
14	редник Аризан Ст. Христов	с. Божица	27. I. 1913 г.	
15	редник Арсо Ан. Радоиков	с. Паралово	8. I. 1913 г.	
16	редник Арсо Ив. Стоянов	с. Д. Лисина	13.II. 1913 г.	
17	редник Арсо М. Спасов	с. Жеравино	17.VI.1913 г.	
18	редник Арсо Маричин	с. Божица	18. VI.1913 г.	
19	редник Арсо Тасков Сиджимов	с. Д. Лисина	17. VI. 1913 г.	
20	редник Арсо Цв. Гийчев	с. Г. Лисина	18. VI. 1913 г.	
21	редник Атанас В. Ангелов	с. Мукул	26.I. 1913 г.	
22	редник Велин Н. Георгиев	с. Брестница	25. V. 1913 г.	
23	редник Божил Н. Валявичарски	с. Божица	31. V. 1913 г.	
24	редник Васил А. Дойчинов	с. Дукаг	10. VII. 1913 г.	
25	редник Васе А. Спасов	с. Назърица	18. VI. 1913 г.	
26	редник Васе Д. Христов	с. Бранковци	18. VI. 1913 г.	
27	редник Васил М. Стоянов	с. Ресен	18. VI.1913 г.	
28	редник Васил Ст. Петров	с. Гложйе	18.VI. 1913 г.	
29	редник Васил Ст. Златков	с. Паралово	27. I. 1913 г.	
30	редник Велин М. Божков	с. Г. Ръжана	15. V. 1913 г.	
31	редник Велин Ст. Ангелов	с. Назърица	29. XII.1913 г.	
32	редник Велин Хр. Станоев	с. Гложйе	17. VI. 1913 г.	
33	редник Величко Н. Дойкичев	с. Божица	18. VI. 1913 г.	
34	редник Величко Д. Патарелски	с. Божица	10. VII. 1913 г.	
35	редник Вене А. Маричин	с. Божица	18. VI. 1913 г.	
36	редник Георги А. Златанов	с. Г. Любата	18. VI.1913 г.	
37	редник Георги В. Аризанов	с. Ресен	18. VI.1913 г.	
38	редник Георги Ст. Пенчев	с. Д. Лисина	11. VI.1913 г.	
39	мл. подоф. Гиго Динев Бързин	с. Божица	11. X. 1912 г.	
40	редник Гиго М. Симеонов	Босилеград	12. VI. 1913 г.	
41	редник Гоге Д. Лулев	с. Ресен	18. VI. 1913 г.	
42	редник Гоге Станков Лазаров	с. Назърица	10. XII.1913 г.	
43	редник Гоше Велев Войков	с. Назърица	18. VI. 1913 г.	
44	редник Григор А. Лесичаров	с. Д. Лисина	27. I. 1913 г.	
45	редник Димитър Б. Янков	с. Д. Любата	11. II. 1913 г.	
46	ефрейтор Димо Ц. Огорелски	с. Дукаг	13. II. 1913 г.	
47	редник Дино Ст. Миленков	с. Д. Любата	18. VI. 1913 г.	
48	редник Дино П. Нешов	с. Д. Любата	18.VI. 1913 г.	
49	редник Заре Ст. Букоглавски	с. Божица	18.VI. 1913 г.	
50	мл. подоф. Зинови Г. Станков	с. Брестница	18.VI. 1913 г.	
51	редник Иван З. Илиев	с. Г. Тлъмино	18.VI.1913 г.	
52	редник Иван Ст. Стаменков	с. Милевци	6. VII.1913 г.	
53	редник Йордан Велков	с. Божица	26. II. 1913 г.	
54	редник Йордан Г. Калярски	с. Дукаг	19. II. 1913 г.	
55	редник Йордан Ст. Марков	с. Зли Дол	6. VII.1912 г.	
56	редник Йордан М. Иванов	с. Буцалево	27. I. 1912 г.	
57	редник Йордан Р. Деянов	с. Божица	18.VI.1912 г.	
58	редник Йосиф Д. Милошов	с. Буцалево	17.VI.1913 г.	
59	редник Йордан М Паланков	с. Г. Лисина	24.V. 1913 г.	
60	редник Коста Ст. Иванов	с. Г.Тлъмино	11.X. 1913 г.	

61 редник Коте Н. Китански	с. Рибарци	17.VI.1913 г.
62 редник Кръстьо Ст. Кулевски	с. Ярещник	11.III.1913 г.
63 редник Лазар Манов Георгиев	с. Зли дол	23.V. 1913 г.
64 редник Манчо К. Карчовски	с. Топли дол	15. II.1913 г.
65 редник Марко Н. Катин	с. Божича	10.II. 1913 г.
66 редник Манаси Новков Станков	с. Доганица	17.VI.1913 г.
67 редник Милан Г. Стойков	с. Божича	6. VII.1913 г.
68 редник Милан Д. Джиев	с. Божича	6. VII. 1913 г.
69 редник Милан Т. Каменички	с. Зли дол	10. V. 1913 г.
70 редник Миле Ст. Китанов	с. Г. Тлъмино	17.III.1913г.
71 редник Мирчо Д.Славков	с. Паралово	9. VII.1913 г.
72 редник Найдено Ст. Дойчинов	с. Бистър	18. VI.1913 г.
73 редник Найдено Ст. Радев	с. Райчиловци	18.VI.1913
74 редник Ненко Ст. Огорелски	с. Дукаг	10.VII. 1913 г.
75 редник Никола А. Петров	с. Църнощица	6.VII.1913
76 редник Никола Ст. Георгиев	с. Мусул	27. I. 1913 г.
77 редник Панчо Т. Костенечки	с. Млекоминци	17.VII. 1913
78 редник Петър А. Харизанов	с. Млекоминци	27.VII. 1913
79 ефрейтор Петър Цепанички	с. Бистър	7. VII. 1913
80 редник Рангел Букоглавски	с. Божича	18. VI. 1913
81 редник Рангел Ст. Падински	с. Божича	18. VI. 1913
82 редник Рангел Б. Джонев	с. Паралово	24. III. 1913
83 редник Рангел М. Прътенички	с. Църнощица	1.II. 1913
84 редник Русим Ст. Илиев	с. Г. Тлъмино	17.VII 1913
85 редник Саве Георг. Кръстев	с. Гложие	27. I. 1913
86 редник Симеон Карадачки	с. Църнощица	11.X.1913
87 редник Симеон . Прътенички	с. Църнощица	10.VII.1913
88 редник Славе Ал. Филипов	с. Гложие	13. IV 1913
89 редник Спас Ст. Бойков	с. Гложие	18. VI.1913
90 редник Станко П. Миленков	с. Топли дол	18. VI.1913
91 редник Стамен Хр. Стоянов	с. Доганица	18. VI.1913
92 редник Стамен Г. Стоянов	с. Гложие	17. II. 1913
93 редник Станоя Ан. Божков	с. Назърица	12.II. 1913
94 редник Стамен П. Груев	с. Ярешник	14.VII. 1913
95 редник Стефан Р. Стоименов	с. Брестница	17. VII. 1913
96 редник Стефан Ст. Радивойков	с. Божича	7. I. 1913
97 редник Стефан Ст. Кадин	с. Божича	10.VII. 1913
98 редник Стефан Г. Андреев	с. Зли дол	8. II. 1913
99 редник Стоимен Г. Гелев	с. Рибарци	9.VIII.1913
100 редник Стойне Т. Илиев	с. Г. Тлъмино	17.VI.1913
101 редник Стойне Ст. Кръстев	с. Млекоминци	17.VI. 1913
102 редник Стойчо Ст. Попов	с. Доганица	18. VI.1913
103 мл. подоф. Стойо Ст. Попов	с. Д. Любата	18. VI.1913
104 ст.подоф. Стоимен Р. Бекярски	с. Брестница	18.VI.1913
105 Стоимен Сп. Стоянов	с. Милевци	14. II.1913
106 редник Стойко Ст. Шушперов	с. Г.Тлъмино	18.III.1913
107 редник Стоян Ст. Керавски	с. Ресен	18.VI. 1913
108 редник Тодор Димитров	с. Ярешник	18. VI. 1913
109 редник Тончо М. Драичин	с. Божича	6.III. 1913
110 редник Харалампи Станков	с. Г. Тлъмино	10.VII.1913
111 редник Христо Ил. Кюркчиев	с. Църнощица	29.III. 1913
112 редник Христо Д. Ангелов	с. Рикачево	18.VI. 1913
113 редник Христо Ст. Кацарски	с. Д. Любата	18.VI. 1913
114 редник Христо Д. Стоянов	с. Г. Любата	18. VI.1913
115 редник Цеко Никол Пейчев	с. Църнощица	27. I. 1913
116 редник Яким Ст. Георгиев	с. Бистър	11. II. 1913
117 редник Яне В. Петров	с. Д. Любата	21.VI.1913

Списък на убитите и починали войници и офицери от Босилеградският край паднали в състава на Тринадесети пехотен рилски полк през Първата световна война 1915-1918 г.

№ по-ред	Звание, име, презиме и фамилия	Место-рождение	Дата на смъртта
1	подп. Ст. Христов Поптодоров	с. Извор	6. X. 1918 г.
2	редник Алеко Г. Станков	с. Топли дол	22. XII. 1915 г.
3	редник Алексо Близначки	с. Дукаг	20. X. 1915 г.
4	редник Александър Аризанов	с. Ярешник	4.XII. 1916 г.

5	мл. подоф. Алек. В. Димитров	с. Д.Любата	4.X. 1916 г.
6	редник Александър Цв.Груев	с. Д.Любата	3. X. 1916 г.
7	мл. подоф. Александър Ст.Кюркчиев	с.Г. Любата	4. X.1916 г.
8	редник Анаки Синадинов	с. Църнощица	4. X. 1916 г.
9	редник Анани Хр. Радев	с. Д. Тлъмино	2.II. 1916 г.
10	редник Ангел П. Иванов	с. Ярешник	4. X. 1916 г.
11	редник Арсо В. Георгиев	с. Г. Тлъмино	4. X. 1916 г.
12	редник Арсо Д. Георгиев	с. Ресен	24. X. 1915 г.
13	ефрейтор Арсо Ст. Младенов	с. Гложйе	29. V. 1917 г.
14	редник Арсо Карадачки	с. Църнощица	10. XI.1915 г.
15	редник Атанас Ст. Беловодски	с. Рибарци	4. X. 1916 г.
16	редник Богоя С. Радойков	с. Църнощица	3. X. 1915 г.
17	редник Банко Анач. Николов	с. Г. Тлъмино	20. X. 1915 г.
18	редник Божко В. Христов	с. Г. Тлъмино	5. X. 1915 г.
19	редник Божко Ив. Бачовски	с. Д. Тлъмино	4. X. 1916 г.
20	редник Божил К. Митрев	с. Църнощица	3. X. 1916 г.
21	редник Божил Ст. Георгиев	с. Млекоминци	4. X. 1916 г.
22	ст. подоф. Боне Ст. Богословов	с. Млекоминци	3. IX.1916 г.
23	редник Васил Г. Радойчев	с. Г. Любата	7. X. 1916 г.
24	редник Васил В. Петров	с. Църнощица	27.VIII.1916 г.
25	редник Васил Г. Радойков	с. Г. Любата	4. X. 1916 г.
26	ст. подоф. Васил Ст. Филипов	с. Мусул	26. XII. 1915 г.
27	редник Васил Ст. Груев	с. Д.Любата	1. X.1915 г.
28	мл. подоф. Васил Алексов	с. Извор	6. X.1916 г.
29	редник Гено Каловски	с. Назърица	4. X. 1916 г.
30	редник Георги М. Груев	с. Църнощица	1. XI.1916 г.
31	редник Георги М. Симеонов	Босилеград	4. X. 1916 г.
32	редник Георги В. Здравков	с. Извор	4. X. 1916 г.
33	Георги Цв. Никодимски	с. Топли дол	4. X. 1916 г.
34	редник Григор В.Милев	с. Рибарци	6.II. 1915 г.
35	редник Димитър Г. Милев	с. Д. Любата	3. X. 1915 г.
36	редник Дино М. Петров	с. Д.Любата	3.X. 1916 г.
37	мл.подоф. Ефтим Барбулов	с. Ресен	8. X. 1916 г.
38	редник Ефтим М.Маринков	с. Рибарци	1.X. 1916 г.
39	редник Ефтим Цв. Барбулов	с. Ресен	8.X. 1916 г.
40	редник Ефтим Я. Рупски	с. Бистър	3.X. 1915 г.
41	редник Занко В. Джайн	с. Райчиловци	30. X. 1916 г.
42	редник Заре Н. Анакиев	с. Плоча	19. X.1915 г.
43	редник Иван Д. Шуманов	с. Д. Любата	3. X. 1915 г.
44	редник Иван П. Иванков	с. Ярешник	19. X.1915 г.
45	редник Игнат Б. Пейчев	с. Църноштица	19. X.1915 г.
46	мл.подоф. Йордан Д. Тодорин	с. Г.Лисина	4. X. 1916 г.
47	редник Йордан С. Бойков	с. Божица	19.X.1915 г.
48	редник Йордан П. Цветков	с.Църнощица	5.III. 1917 г.
49	редник Йордан М.Стоев	с. Буцалево	17.IV.1918 г.
50	редник Йосиф Анд.Чоляков	с. Г. Тлъмино	3.X. 1916 г.
51	редник Костадин К.Илиев	с. Дукат	15.VIII.1918 г.
52	редник Костаки Пашов	с. Г. Любата	4. X. 1916 г.
53	ст. подоф. Милан С. Цветков	с. Д. Любата	3.X. 1916 г.
54	мл. подоф. Миле Ст. Груев	с. Църнощица	4.X. 1916 г.
55	ст.подоф. Симеон Ст. Златанов	Босилеград	4.X. 1916 г.
56	редник Митко П.Дачин	с. Г.Любата	19.X.1915 г.
57	редник Младен Г.Прътенички	с. Църнощица	15.X. 1916 г.
58	мл. подоф. Младен Л. Цъклянски	с. Г.Лисина	4. X. 1916 г.
59	редник Никола К.Джокин	с. Ресен	19. X. 1915 г.
60	ст.подоф. Рангел С. Милованов	с. Г. Лисина	3.X. 1915 г.
61	редник Русе Ст. Христов	с. Христов	10.X. 1916 г.
62	редник Серафим Ст. Цигарски	с. Д. Тлъмино	4. X.1916 г.
63	редник Симеон Ст.Златанов	с. Брестница	19. X 1916 г.
64	редник Симеон Д. Велинов	с. Г. Тлъмино	4. X.1918 г.
65	ефрейтор Симеон Колунички	с. Божица	25. X.1916 г.
66	ефрейтор Симеон З.Орлячки	с. Божица	28. X.1916 г.
67	редник Стойо Ст. Божков	с. Назърица	16.IV.1916 г.
68	редник Стамен Р.Иванов	с. Буцалево	4. X. 1916 г.
69	редник Стефан Н. Валявичарски	с. Бистър	4. V. 1916 г.
70	редник Стоимен Ст. Георгиев	с. Г. Тлъмино	24.IX.1918 г.
71	редник Стойне Цв. Костов	Босилеград	9. X. 1916 г.
72	редник Стойне К. Костов	с. Плоча	10. XII.1916 г.
73	мл. подоф. Стойне Ст. Маринков	с. Г.Лисина	17. I. 1916 г.
74	ефрейтор Стойне Ст. Георгиев	с. Брестница	6. VII.1918 г.

75 редник Стойне Х.Динов	с. Рибарци	1. III.1918 г.
76 редник Стойне Ц. Христов	с. Мусул	3.X. 1915 г.
77 редник Стоилко П. Георгиев	с. Г.Тлъмино	4. X.1916 г.
78 редник Стоян И. Тауров	с. Д.Тлъмино	4.X. 1916 г.
79 редник Стоян Золожки	с. Църнощица	26.XII 1916г.
80 ефрейтор Стоян Я.Здравков	с. Г. Тлъмино	2.VI. 1917 г.
81 редник Стоянчо Ст.Стоилков	с. Бранковци	3. IX. 1916 г.
82 ст.подоф. Тасе Димов Копанички	с. Зли дол	4. X. 1916 г.
83 редник Тасе М.Бозаджийски	с. Доганица	21. VI.1916 г.
84 редник Трендафил Караманов	с. Мусул	4. X. 1916 г.
85 редник Харалампи К.Груев	с. Църнощица	17.X. 1918 г.
86 редник Христо Г.Лазаров	с. Г.Любата	19.XI.1915 г.
87 редник Христо Ил.Пейчов	с. Рикачево	3.X. 1916 г.
88 редник Христо Ст.Христов	с. Бранковци	25.VIII.1918 г.
89 редник Христо Г.Аризанов	с. Извор	4. X. 1916 г.
90 редник Христо Т. Иванов	с. Гложйе	4.X. 1916 г.
91 редник Христаки Големоров	с. Църнощица	4.X. 1916 г.
92 редник Цоне Т. Станоев	с. Рибарци	5.X. 1916 г.
93 редник Янко Ст. Мицов	с. Г. Любата	28. I. 1918 г.

Свидетелства за заселване на Босилеградчани край Дунав

Ангел Джонев
Тододор Димитров

Известно е, че в края на XIX и първата половина на XX век босилеградчани разчитат изключително на земеделието и скотовъдството. Релефните и почвено-климатичните дадености в Босилеградско, обаче не благоприятствуват развитието на интензивна селскостопанска дейност. Като добавим стихийните бедствия /суши, градушки, слани и пр./ препитанието на местните жители е сериозно затруднено. С много труд и кървав пот те едва свързват двата края. Но в някои случаи положението става неудържимо и погледите на мнозина се отправят извън района. Строителството е главното занимание на босилеградските гурбетчии.

За да не излезе ситуацията извън контрол, е нужна намесата на българската държава. Налага го и едно друго обстоятелство, видно от думите на босилеградския депутат Раденко Николов, изказани в заседанието на Единадесетото обикновено народно събрание на 4 май 1901 година. А то е, че сръбската пропаганда простира пипалата си към Босилеградско и се стреми чрез агитация да предизвика изселническа вълна към Сърбия. Трябват спешни мерки за облекчаване участието на населението и пресичане на опитите на сърбите да влияят на процеса с политически помисли и действия.

Реакцията на надлежните български органи не закъснява. Министърът на търговията и земеделието Александър Людсканов внася предложение в Единадесетото обикновено народно събрание “за преселване на 105 бедни семейства от Босилеградска околия в държавният соват /пасище/ “Козлодуй”, Оряховска околия”. Предложението се разглежда в две заседания на 4 и 5 май 1901 година. Дебата се от народните представители. В дебатите участвуват министър-председателят Петко Каравелов, споменатият Ал.Людсканов и други министри. Внимателно и отговорно се обсъждат вариантите. Има мнение семействата да се насочат към Разградско, по понятни причини и към други места. Някои от депутатите не са съгласни с размера на отпусканата земя – 80 декара на семейство, освобождаване от поземлен данък за определен период, отпускане заеми с облекчение и т.н. Депутатът Ю. Теодоров пък изтъква съображения от здравно естетство. Той предполага, че новозаселените като планинци трудно ще привикнат с крайдунавския климат и съществува риск от увреждане на здравето им, особено на жените и децата. Затова предлага те да се изпратят в Еленско или Омуртагско.

В края на краищата предложението трансформирано в разрешение се гласува. От приложеният списък и справката за числото на народните представители се вижда, че 110 са за, 28 отсъствуват и само един е против.

Процедурата продължава с доклад на министър Людсканов до княза и съответния указ № 26 от 5 юни 1901, публикувани в Държавен вестник № 131/ от 20 юни 1910. Следват доклад на финансовия министър Л. Паяков и указ № 157, от 28 март 1907 г. /Държавен вестник № 97 /8 май 1907 г./ за освобождаване заселниците от поземлен данък още за три години. Никъде в използваните свидетелства не са посочени родните места на преселниците и имената поне на главите на семейството.

Въпросът е решен нормативно, но одисеята на босилеградчани продължава. На новото местожителство те намират само гола земя. 105 семейства са, а това прави една маса от около 420 души. Необходими са храна и покрив над главите. Много, твърде много мъки, лишения и труд са изтърпели. Но жилавият български корен устоява. Доказателство са техните потомци – днешни жители на град Козлодуй.

По следите на родовият корен

Истинската цена на родината знае само оня който е останал без нея. Само той знае колко е силен зова на кръвта и на родния край. Имах възможност и на живо да наблюдавам това явление, не на едно място описано в литературата. Винаги съм се питал какво е това исконно човешко чувство което вечно ни тегли там откъдето сме поникнали, което кара огорчени емигранти избягали от тъмните балкански вилаети и успели и преуспели в свободния свят, в заника на живота си да се върнат отново там откъдето са тръгнали? Някои оставят завет да ги погребат в родната земя, или поне да им сложат шепа пръст в гроба. Други оставят аманет на потомството си да не забравят родния край. Душевните терзания на тия хора сигурно са били тежки, може би и без да го осъзнават дълбоко.

Беше страшно трогателно когато през май месец в КИЦ в Босилеград се обадиха потомците на ония 105 семейства изселени с царски указ 1901 година от 17 босилеградски села в Козлодуй. Оказа се, че те не само не са забравили своя родов корен, но и милеят по него. За разлика от нас които често се продаваме на безценница.

Така започнаха първите телефонни контакти с нашите преселници от Козлодуй, които тази година отбележиха 100 години от заселването си в този град с тържествена програма и откриване на възпоменателна чешма.

На 20 май т.г.на КИЦ “Цариброд” в Босилеград гостуваше седемчленна делегация от Козлодуй предвождана от Ангелина Митрева съпруга на един известен в Козлодуй потомък на Долнолюбатски преселник и майка на един от зам.кметовете на Козлодуй. Останалите членове на преобладаващата женска част от делегацията бяха потомци трето и четвърто поколение на босилеградските изселници. На тази дълбоко емоционална среща имахме чувството, че сме открили най-близките си роднини не след 100 а след 5 години. Докато наблюдавах техните развълнувани лица, и се радвах на подаръците които ни бяха донели, окото ми търсеше дали и колко са се променили в съприкосновение с другата среда. С огорчение констатирах че не те, а ние сме се променили. В продължение на два дни гостите от Козлодуй се срещнаха с кмета на общината, посетиха босилеградските училища и повечето босилеградски села, като се опитаха да издирят родовите си корени и да изучат съдбата на останалите в Босилеград роднини.

Остават в съзнанието ми дългите задълбочени разговори за общите ни корени и различната участ, за това какво трябва да се направи за да се помогне на Босилеград за да заживее спокойно като всеки нормален град. И как да се надделят подозрителните погледи на ония които направиха кариери и си обезпечиха охолен живот проповядвайки омразата и насилието, и в крайна сметка ни доведоха там откъдето изход няма.

На 22 май “КИЦ Цариброд” в Босилеград заедно със Столична община София открива изящна културна програма по повод 24 май Ден на българската култура и на славянската писменост. За първи път след осем десетилетия в Босилеград отново се чуват опияняващите звуци на българските възрожденски песни, буйния замах на българските танци но и младежката красота на модерните спортни танци изпълнявани от елитни музикални и танцови формации.

До късно през нощта на вечерята спретната по този повод, заедно с нашите прекрасни приятели от София и Козлодуй, продължават приятелските разговори с добро настроение и под звуците на нашите прекрасни български песни.

На другия ден изпращаме нашите гостенки за Козлодуй, с хиляди заръки и препоръки да се видим отново след три дни в Козлодуй където те ни очакват по повод откриването на възпоменателната чешма на която нашите преселници са изписали имената на 17 босилеградски села и по повод Ботевите тържества –

отбелязване на 125 годишнината от гибелта на Ботев. Със себе си те отнасят букет обикновени ливадни цветя, камъни събрани от босилеградските села, шепа земя, и много, много тъга...

Иван Николов

Козлодуй – другият Босилеград

На 26 май т.г. група босилеградчани от 20 човека тръгваме за Козлодуй да върнем посещението на Козлодуйската делегация и да присъстваме на откриването на възпоменателната чешма построена по повод 100 години от заселването на босилеградчани в Козлодуй, и на тържествата по повод 125 години от гибелта на Ботев. На границата чакаме един “Чавдар” който Козлодуйска община любезно изпраща чак на границата – знаят си хората че сме закъсали, та гледат да ни спестят някоя пара. Пътят от около триста километра прекарваме в приятни разговори и разглеждане на красивите и питоми български пейзажи. Тревожни са само пустеещите земи които неволно напомнят времето когато всяко парче земя в България беше обработено.

В Козлодуй пристигахме привечер. На пръв поглед типичен български град със хубави къщи и подредени дворове в които има от всичко по нещо. Посрещат ни с хляб и сол, с песни и танци, с питачи и очакващи погледи, с много любов. В малкият и уютен клуб подреден в нашенски стил ни посрещат като скъпи гости с типично нашенско гостоприемство.

Вечерта и ноша прекарваме на кораба “Радецки” където още преди вечерята ни запознават с историята на възстановяването на кораба и събитията около слизането и гибелта на Ботевата чета. След вечерята и неизбежните възрожденски песни ни разпределят да спим в каютите на моряците. На мен ми отстъпват честта да спя в каютата на капитана, добре съм защитен от гладните крайдунавски комари, но вълнението от изживяното дълго не ми дава да заспя.

В следващите два дни ни предстои богата и напрегната програма. Посред нощ пристига и втората част от нашата делегация предвождана от кмета на Босилеград Миле Миленов. Откриване на възпоменателната чешма на която са изписани имената на 16 босилеградски села откъдето преди сто години са тръгнали нашите преселници да се населят в Козлодуй. Трогателни срещи с техните потомци, на които някои от нас откриваме роднините си, богата културна програма на която за първи път чувам как една Злидолска потомка задушевно пее нашите босилеградски песни, и виждам с какъв темперамент изпълняват нашите ръченици. След тържеството отиваме на обед, и после се разделяме – едната, по-голямата група тръгва към село Михайлово, почти изцяло населено с потомци на нашите босилеградски преселници, които сега искат да си възстановят старото име на Босилеград, а ние щатните от КИЦ –а, оставаме в клуба на нашенците където ще направим представяне на поезията на Радко Стоянчов и моя милост и ще представим този “Бюлетин”. Пред една приятна публична и колеги писатели дошли от Враца, Калофер и Козлодуй в продължение на два часа говорим за поезия, литература и неизбежната ни балканска орисия.

На здрачаване се завръща втората част от групата и отново ни канят на изобилна вечеря. Нашите домакини правят всичко възможно да ни направят приятен престой в Козлодуй. Настроението се повдига и от хубавите вина и прекрасните стариградски песни и танци които по-разположените сред нас играят за собствено удоволствие. Късно през нощта нашите домакини ни настаняват да спим, и рано сутринта отново сме при клуба на нашенците които ни посрещат със закуска. След това ни развеждат из града, показват ни училищата и забележителностите на града, сядаме на кафе и обсъждаме какво трябва да направим за Босилеград за да могат хората в него да заживеят свободно и достойно. За миналото вече никому не се говори.

Козлодуй е сравнително богата община, благодарение на мощната си атомна електроцентрала която изнася ток във всички съседни на България страни. Ако в Югославия нещата се променят в положителна посока, ако отношенията между Югославия и България се стабилизират, ако се създадат нормални условия за свободно икономическо сътрудничество между двете страни, ако... тогава и Козлодуй може да направи много за Босилеград. Но за съжаление, това “ако” не зависи от нас...

На брега на Дунава в едно кафене отново ни устройват прекрасен обед с местни специалитети. Пристигайки там, срещам познато приятелско лице, и чувам уникалният глас на актьора Димитър Герасимов който истински се радва че ме вижда. На Националния музей параход “Радецки” ни предстои да присъствуваме на научна конференция на тема “125 години от гибелта на Ботевата чета” където известни български историци ще говорят за значението на подвига на Ботевата чета за освобождението и независимостта на България. С академична педантност те анализират всяка една стъпка на Ботевата чета, на

всеки четник, на всяко действие, и всяка дума. И въпреки това, оставам с чувството че загадката Ботев си остава завинаги тайна.

След тази конференция следва ученическа викторина – състезание между учениците от училищата в Козлодуй, Калофер и Враца, отново на същата тема – 125 години от гибелта на Ботевата чета. Три групи от по три деца, под водителството на известният актьор Димитър Герасимов се състезават по знания от събитията свързани със слизането и гибелта на Ботевата чета. Докато слушам децата как с академична педантичност разсветляват всички аспекти от тръгването, завземането на “Радецки”, слизането на Козлодуйския бряг, боевете които тя води, предателството което я следи навсякъде, действията и думите на всеки един от тях, статиите в чуждестранната преса които отразяват това събитие, до униформите и оръжието на четниците – неволно си мисля за нашите деца в Босилеград които не само че не знаят нищо съществено за Ботев, но и не могат коректно да говорят български език. И докато “Радецки” потегля по Дунава да направи един кръг, а нашите босилеградски “пасажери” се редят на палубата за да изпитат чувството на речното корабоплаване, аз оставам в горещия салон да слушам учениците и се опитвам да проникна в светуещането и начина на мисленето на младите български поколения.

Вечерта е тържествената заря проверка пред паметника на Ботев, точно на мястото където неговите четници целуват българската земя. Сред представителите на Правителството и Народното събрание, на тържествената площадка пред паметника на Ботев, за първи път от осем десетилетия насам и кмета на Босилеград г-н Миле Миленов отдава чест на Ботев. Нищо по-нормално от това. А под звуците на “Радецки” и резките парадни команди на българските офицери, българските войници отдават почит на Ботев, и сред заглушителен пукот небето над Козлодуй се озарява от багрите на стотици разцъфтяващи се фойерверки...

Иван Николов

Честването на Кирил и Методий – след един век

В началото на 21 век, на 22 май 2001 година, в Босилеград за първи път от осем десетилетия насам, бе отбелязан Деня на българската култура и на Славянската писменост и почетена паметта на славянските просветители – светите братя Кирил и Методий. По този повод КИЦ “Цариброд” в Босилеград съвместно със Столична община София организира двучасова тържествена програма концерт.

В кинозалата на Културния център тази вечер се представиха и нашите гости от Козлодуй които по това време бяха в Босилеград. Пред изпълнената зала вокална група “Диптих” изпълни църковна православна музика. Повечето от учасниците в тази формация са бивши ученици на гимназията за древни езици и култури “Константин Кирил Философ” в София. Освен с изпълнителна те се занимават и със събиране на стари църковни песни.

Втората част от програмата изнесе фолклорно-танцовата формация “Чинари” чиито изяви са познати от по-рано на босилеградската публика. И този път те се представиха с български песни и танци от Западна България и Пиринския край.

Третата, върховна част от програмата бе най-интересна за младата публика. Тя бе съставена от подбрани латиноамерикански и стандартни спортни танци. Младежките шампиони на България по стандартни и латиноамерикански танци с блестящите изпълнения на спряха дъха и на босилеградската публика която вече е доста позагрубяла от чалгаджийският вкус който с десетилетия наред ни се набива в слуха. Иначе, многократните шампиони на България и носители на националните купи от състезанията в Сърбия Румъния и Гърция сега се готвят да вземат активно участие на световното първенство в Украйна.

След успешно проведената програма, завеждащата отдела по култура в Столична община София, Петя Йотова, която е един от главните “виновници” за богатите културни програми които Столична община безвъзмездно представя на босилеградската публика, за нашият “Бюлетин” каза:

“Всички гостуващи в Босилеград, а това са танцьори, музиканти, артисти, художници идват тук като на поклонение, не го казваме пресилено, с един подчертано голям интерес в една приятелска среда, сред българи. Второ, вече се е разнела мълвата че тук хората са много сърдечни, че тук се получава една хубава атмосфера и всички с голямо желание идват тук. Впечатленията им се препотвърждават и просто се получава едно хубаво изживяване. Аз пък от своя страна благодаря на вашия КИЦ за добрата организация и мисля че това е дейност която е от полза и за двете страни. Посещенията в Босилеград са един празник за всички нас и всички с удоволствие идват тук”.

Международният отзвук за преминаването на четата на Христо Ботев 1876 година

Когато се говори за Христо Ботев, за неговата личност и дело, винаги и то справедливо, се набляга върху неговата уникалност: той е не само гениален поет и журналист, но и един Прометей на Българската национална революция – най-напред с огнените си стихове и публицистика, с призивите си към своя поробен народ за борба до смърт за извоюването на свободата на Отечеството. Инай-сетне с решимостта си сам да участва в тази борба; с изпълнението на своята революционна и житейска програма, че когато настъпи времето, ще изкове от поетичната си лира оръжие и ще застане в редиците на народните борци. И наистина Христо Ботев не остана настрана от великата борба за освобождение, в нейния решителен финал – Априлското въстание от 1876 г. Дори Ботев да беше участвал сам, като отделна личност, както хиляди други знайни и незнайни българи, също като него станали жертва пред олтаря на свободата на Отечеството, той пак щеше да си остане завинаги велик и безсмъртен с поезията и делото си на титан на народната революция. Но той е бил съчетание на единството на поезията, на волята за борба и лично участие в самата борба за свобода. И затова организираше и предвождал още 209 свои сънародници за да даде пример на народността и на сводоблюбивите идеи служене до саможертва. Този факт го издига на най-високото стъпало на пиедестала на борците за свобода на народите от цял свят. С този си акт – да стане войвода на българска революционна чета през май 1876 г. която чета е още един израз на готовността на един цял народ за въоръжена борба с поробителите, и със самата си смърт Христо Ботев стана още по-мил на българите и един от най-известните хора в света.

Защото, трябва да признаем това, като войвода на голяма чета, която имала смелостта да се сражава с цяла империя, Ботев се издига в очите на цял един свят. Докато като поет и журналист, до 1876 г. той е бил в някаква степен познат на съотечествениците си, и то не на всички, в международен мащаб за него все още малко се е знаело. Но, когато светът узнава че именно той – поетът и журналиста, е застанал на чело на чета от български доброволци и революционери да се бие с многовековната и могъща турска империя, нещата се променят. Силата на периодичния печат, най-вече на вестниците, в ония времена, когато не е имало радио и телевизия както сега, е била наистина необикновена. И изведнъж, към края на м.май 1876 година, в Европа се узнава, че един български поет и журналист е преминал Дунава с революционна чета; че е завладял австрийския пътнически кораб “Радецки” и слязъл с четата на малкото и почти неизвестно тогава пристанище Козлодуй и потеглил към Балкана, навътре в територията на Турската империя. И дълго време, до есента на 1876 г., редица вестници в Европа уведомяват читателите си за пътя на четата, за нейните сражения, за смъртта на войводата и пр. Т.е.

125 години от гибелта на Христо Ботев

Революционер, поет и журналист. Роден през 1848 година в Калофер на известния учител Ботю Петков. Учи във взаимното училище в родния си град, в Карлово и като частен ученик в II Одеска гимназия.

Напуснал гимназията в края на 1865 година, известно време преподава частни уроци в Одеса, а през есента на 1866 година е учител в българското село Задунаевка в Бесарабия. В началото на 1867 година се завръща в Калофер, където замества като учител болния си баща. Повече време отделя на революционната пропаганда и след пламенната му реч на празника св.св. Кирил и Методий, насочен срещу турската власт, оставането му в града е невъзможно.

Отново тръгва към Русия, но средствата му стигат само до Браила и там започва работа като словослагател и коректор.

От месец юни 1871 година започва да издава в Браила “Дума на българските емигранти” а от средата на 1872 година е в Букурещ при Любен Каравелов, където сътрудничи в неговите вестници “Свобода” и “Независимост”. През 1873 година започва издаването на вестник “Будилник”, а през 1874 година – вестник “Знаме”.

Отдал се на революционна дейност, през целия си емигрантски живот, нито за минута Ботев не престава да мисли и работи за освобождението на българския народ. С пламенните си стихове и статии с участието си в БРЦК допринася много за събуждането на народния революционен дух.

През 1876 година възпламенен от еката на Априлското въстание, Ботев начело с около 200 четници, с кораба “Радецки” преминва Дунав и стъпва на българска земя.

Загинал на 20 май 1876 година на връх Вола.

Дупница финансира образование на босилеградски ученици

На 28 юни 2001 година в град Дупница в организацията на Общинското просветно настоятелство и Педагогическия колеж “Св. Иван Рилски” се проведе педагогическа конференция на тема “Европейски стандарти в българското образование”. Конференцията бе посветена на новата образователна политика и стратегия в България.

Тъй като Общинското ръководство на Дупница има готовност да финансира програма за насърчаване на образованието на българите от Западните покрайнини, тя провежда политика на привличането им като ученици и студенти в учебните заведения на Общината. По покана на община Дупница на тази конференция присъстваха и представители на КИЦ “Цариброд” в Босилеград.

На самата конференция присъстваха още и представители на Министерството на образованието и науката, депутати от Народното събрание, бъдещи депутати от Национално движение Симеон II, ректора на Техническия университет в София, представител на Агенцията за българите в чужбина, представители на община Дупница, преподаватели, доценти и асистенти от Педагогическия колеж в Дупница.

Първата част от конференцията се състоя от пленарно заседание на което бяха поднесени няколко доклада на тема Висшето образование в България, Европейските стандарти и българските нормативни уредби в образованието и Образованието на 21 век. Доцент д-р М. Витошанска поднесе доклад на тема “Западните покрайнини и българската образователна политика”.

Втората част от конференцията се проведе в две секции: I секция “Новата образователна реалност. Педагогически технологии и иновации”; и II секция: “Трудово-правни и психологически аспекти на учителската професия”. Главен асистент Веска Гювийска от Педагогическия колеж в Дупница поднесе твърде интересен доклад на тема “Европейски стандарти и национална идентичност на българското образование”.

На конференцията се проведе твърде интересна и на моменти напрегната дискусия по въпроса има ли европейски стандарти за образование. Повечето от участниците защитаваха тезата, че българското образование е европейско по същество и е на твърде високо ниво, което се вижда от факта, че българските учени добре се справят в която и да е европейска страна.

Представителят на КИЦ “Босилеград” Иван Николов най-общо говори за основните проблеми на образованието в Босилеград, недостатъчната застъпеност на български език, история и култура в образованието вследствие на което не може да се оформи ясна национална идентичност сред младите българи от Босилеград, и посочи вредните последици от десетгодишната военна пропаганда върху възпитанието и образованието на младите. Той каза че училищните програми по които се учат подрастващите поколения млади българи носят отпечатък от времето на експанзията на национализма в Сърбия и са пресметнати да възпитават войници а не хора на труда, науката и изкуството.

В разговорите които водиха представителите на КИЦ “Цариброд” в Босилеград с представителите на община Дупница стана дума за културното сътрудничество между двата града. Кметството на Дупница изрази готовност при първият удобен повод да дойде в Босилеград и да направи контакти с общината в Босилеград.

Най-важното е че представителите на община Дупница изразиха готовност да поемат до пет ученика от Босилеград на интернатни условия за образование по Труд и техника, изобразително изкуство и Предучилищна педагогика и чужд език във Висшият педагогически колеж който иначе е интегриран с

Технически университет – София и е под негово пряко ръководство. Обучението е с тригодишен курс и завършилите получават квалификационна степен “специалист” и могат да се реализират като учители в начален и среден курс и като педагози по чужд език в детски градини. Желаетелите могат да продължат образованието си за бакалавърска и магистърска степен в СУ “Св. Климент Охридски” и ЮЗУ “Неофит Рилски” – Благоевград /за завършилите ПУП/ или в Технически университет – София специалност “Инженерен дизайн” и ВТУ “Св. Кирил и Методий специалност “Педагогика на изобразителното изкуство” /за завършилите ТТИИ/.

Иначе Висшия Педагогически колеж в Дупница е с модерна материална база, отговаряща на най-новите изисквания за качествено и престижно обучение: компюторни зали свързани с интернет; ателиета по рисуване, живопис, графика, скулптура и дизайн; кабинети по електротехника, селско стопанство, готварство и текстил; работилници по металообработване и дървообработване; музикална зала; физкултурен салон; библиотека и две общежития.

Освен това, община Дупница разполага и с възможности за средно специализирано образование в различни области. Така че всички които имат желание да следват в този прекрасен град нека да се обадят в КИЦ “Цариброд” в Босилеград. Ние ще направим всичко възможно за да ги осведоим и улесним.

Александър Димитров

Художникът Иван Кънев в Босилеград

В началото на юни в организация на КИЦ, в Босилеград гостуваше известният български художник Иван Петков Кънев. В продължение на една седмица той упражняваше изкуството си на босилеградски теми. През това време той създаде петнадесетина картини, които след като бъдат дооформени ще бъдат изложени в София, а в началото на есента изложбата ще пристигне и в Босилеград.

Иначе Иван Петков Кънев работи в областта на пейзажа и портрета. Роден е 1935 година в град Нова Загора. 1963 година завършва приложна графика във ВИИИ “Николай Павлович” – София, при проф. Ал. Поплилов. В продължение на пет години завежда художествена галерия в Сливен. Бил е главен хранител на Националната художествена галерия и специалист по въпросите на художествените галерии в Дирекция “Музеи” към Комитета за култура и изкуство. Директор е на Софийската градска художествена галерия. Има самостоятелни изложби в София, Сливен, Нова Загора, Казанлък, след това в Сирия, Полша, Унгария и Зимбабве. Негови творби притежават Националната художествена галерия, художествените галерии в Плевен, Сливен, Стара Загора, Казанлък, Силистра, Русе, както и частни колекции в България, Франция, Швейцария и Дания.

Александър Димитров

30 години от смъртта на легендарните Георги Аспарухов – Гунди и Никола Котков

На 30 юни 2001 година се навършват 30 години от смъртта на легендарните български футболисти Георги Аспарухов Гунди и Никола Котков.

Георги Аспарухов Гунди е роден на 04. 05. 1943 година в София. Играл е в отборите на Левски и Ботев като централен нападател. В продължение на 11 години от 1960 до 1971 година е изиграл 246 мача в които е дал 150 голове. Голмайстор на България за 1964 –1965 г. Трикратен шампион на България /1965, 1966, 1970/. Три пъти е носител на купата на страната /тогава турнирът е за приза на Съветската армия/ - 1962, 1966, 1970 г. Играе 50 мача с националния отбор, вкарва 19 гола. Участник на финалите на три световни първенства. В “Чили 62” вкарва първия гол за България на световни финали, играе и в “Англия 66” и “Мексико 70”. Най-силната му година е 1965, когато в самия ѝ край вкарва двата гола срещу Белгия на допълнителния квалификационен меч /2:1/, класирал България за световното в Англия. Тогава Аспарухов е избран за Спортсмен № 1 и Спортист № 1 на България – първият футболист удостоен с тази чест.

Анкетата на френското списание “Франс футбол” за най-добрите футболисти в Европа за 1965 г., отрежда на Аспарухов призовото 8-място в класацията за “Златната топка”. В историята Г. Аспарухов остава като създател на два изключителни тандема в атаката на “Левски” и националният отбор. Отначало привържениците на “сините” аплодират на всеки мач тънкия усет и разбирателството му с Александър Костов, след чиито подавания Гунди бележи виртуозни голове с глава. По-късно капитанът на столичните “железничари” Никола Котков напуска “Локомотив” само за да играе рамо до рамо с Аспарухов. Двата са най-ярките звезди в паметните победи на България над Италия, Полша, Израел.

Г. Аспарухов и Н. Котков загиват в зловеща автомобилна катастрофа на 30 юни 1971 година. Погребението им се превръща в най-голямото събитие в страната за годината. Стотици хиляди изпращат звездите в последния им земен път. За Аспарухов са написани и книгите “Незабравимият Гунди”, и “Гунди, вечният победител”.

Още приживе Г. Аспарухов получава признанието на най-авторитетните футболни специалисти, а най-нашумелият треньор в Европа – наставникът Нерео Роко /”Милан”/, отправя специална оферта за привлечането на Г. Аспарухов в отбора си. Спортните власти в България тогава отказват фантастичният за времето си трансфер за 1 млн. долара. Аспарухов остава единственият българин, отбелязал гол в “храма на футбола” – лондонския стадион “Уембли”. През 1968 г. България завършва 1:1 срещу Англия, която е световен шампион. След мача първият джентълмен на играта сър Боби Чарлтън го нарича “най-добрият централен нападател в света”. След двата невероятни гола за “Левски” срещу португалския колос “Бенфика” световната звезда Еузебио сам моли Г. Аспарухов да си разменят фланелките.

Неотдавна международната федерация за футболна история и статистика публикува последната си класация за най-добрите футболисти на света за 20 век. Г. Аспарухов е най-напред от българите и дели 40 място заедно с италианеца Паоло Роси, голмайстор и световен шампион от “Испания 82”. Г. Аспарухов е първият футболист, станал любимец на цялата страна, без значение от клубните пристрастия на хората. Заради личния си чар и пословичната скромност той избягва моментите, когато други търсят светския блясък. Един от най-интелигентните спортисти, който не пропуска театралните премиери и срещите с хора на изкуството. С готовност предава майсторството си на младите. Въпреки непрекъснатите грубости на защитниците срещу него той остава и изключителен спортсмен. Името му вече е символ на хармония между спортиста и човека, между футболното майсторство и моралните добродетели, което определя и класирането му сред най-бележитите личности на България.

Александър Димитров

На 19 май в София се проведе приятелски реванш мач между ветераните на “Левски” и “Младост” от Босилеград. Резултатът 7: 1 за Левски не можеше да бъде друг, защото се знае че за ветераните на “Левски” е шега работа да наричат босилеградските футболисти. Хубавото е уважението което “Левски” посвети на босилеградчани и че връзките на спортен план между Босилеград и София вече са факт. Всъщност, ако “Левски” не бе отпуснал рейс за футболистите и феновете босилеградчани нямаше да стигнат до меча. След срещата всички заедно присъстваха на промоцията на шампионската титла спечелена след мача с “Черно море”.

“Третото полувреме” което се проведе в ресторанта на “Левски” беше много по-интересно, защото там босилеградчани имаха възможност да направят лични контакти с футболните величия на България.

Ръководството на “Левски” обеща че спортните и приятелски връзки между двата клуба ще укрепват и занапред.

Радко Стоянчов

Кой яде зелника?

Преди шейсет години, на 22 юни един диктатор, войнишки нападна една суверенна комунистическа империя. Не са нужни подробности около тези исторически събития – читателите на “Бюлетина” са интелигентни и образовани хора и нямат нужда от тях.

Точно шейсет години по-късно на същия ден в Босилеград се проведе митинг, но тоя път не в чест на диктатора, и не за защита на комунистическата империя, а за нещо по-съществено. Организиран от група

граждани с председател Жаклина Иванчова, с цел отчет на Временното общинско управление, и още нещо... Митингът беше пред кметството, а организаторите го оповестиха пред няколко стотин души. Мотивите за митинга бяха ясни, но...

Боцкането на Временното общинско ръководство може би има първична сила. Но както и да е. Още не съм наясно, но такъв митинг май беше един от първите в Сърбия. Нека да разберат сръбските управници че и ние можем да си играем на демокрация, и дори че имаме и за износ, защото по техните стандарди имаме повече отколкото ни е нужно.

По системата: право куме в очите, организатора прочете прокламацията и повика общинарите на трибуната. От своя страна те проявиха смелост и мъжество и с малки отсъствия се изнизиха на трибуната, и казаха що имаха да казват, без да го усукват много-много. Въпреки че сред хората витаеше мнението че Временното общинско ръководство е оркестър с разместени помежду си инструменти, и че не се справя с житейските проблеми на хората. Чува се забележки за съмнителни кадрови решения, за шуробаджанашината, за увеличение на общинската администрация когато населението на общината намалява. Но се чува и мнения, че никой няма право да се сърди на Временното общинско управление защото то не е избрано от народа и не е отговорно пред него, а пред Скупщината и Правителството на Сърбия защото тя го е назначила. И не на последно място, падаха упреци защо отговорите се дават на официалния, а не на майчиния език. Струва ми се че и тук важеше нашето познато правило: ако една нашеска глупост се каже на сръбски език, тя изглежда или по-малко глупава или малко по-глупава. Хората, усетили жестокостите на предишната власт искаха да се предприемат спешни действия срещу бившите соцръководители, оставили огромни пасиви, злоупотреби и машинации с общинското имущество. Споменаваха се конкретни имена и пряхори.

За пръв път хората имаха възможността да задават въпроси на общинските управници. Първият път е като при девствеността – кърви и боли, после вече всички го правят с удоволствие. На Временното това му беше за севте. Въпросите бяха от типа кой трябва да изрине селската вада, до това кой да распише общинските избори и кога ще бъдат те. В целият този каламбур имаше комичност, наивност, даже и малко простотия. Има една поговорка която казва: “Не е луд тоя който изяжда по три зелника, луд е тоя който му ги дава”. Вие се досетете кой в момента яде зелника!

След час и половина напрегнати нерви, хумор и забава, митингът приключи. Организаторите оповестиха, че след две седмици на същото място в 12 без пет пак ще се съберат. Заключението беше ясно. Бе отправен апел до Скупщината на Сърбия да се распишат общински избори в Босилеград в срок от 15 дни.

Митингът беше и замина. Впечатлението, ако не се лъжа бе, че недоволни нямаше. Едните си казаха: “прецакахме ги;” другите: “справихме се”. Но такова нещо преди една година беше немислимо и неосъществимо. Все пак, може да се говори за демокрация в тази държава. Има я, но не е плодотворна. А самото противоречие между власт и народ, Иван Николов го беше дефинирал в седем изречения така:

“Народа даде глас на власт.

Властта олиза мастта.

А народа лиже властта за мастта.

Но власт не дава маст.

И кмет не куса оцет.

Страстта иска да свали властта.

Но власт не е пласт...”

Радко Стоянчов

Водата наша – святата!

Хубавите планински предели од подножието на Осоговието от юг, до Бесна Кобила на север, от Бела вода и Църноок през Глошка и Милевска планина та чак до полите на Стара планина на изток, са богати със широколистни гори и буйни ливади, са облагородявали всеки чужденец който е минавал по тези прекрасни предели. Нещо което е все пак изключително за нашето Краище, за разлика от другите предели на Балканите и Европа е изобилието на планински извори, ручей и потоци из нашите гори и поляни. Редко се намира на толкова малка повърхност, толкова много и толкова чиста изворна питейна вода.

Чистата изворна питейна вода, става все по-голямо богатство, защото в световни мащаби вече е на изчерпване. Цивилизацията си взема своя тежък данък от природата и чистите извори стават все по-малко

така че много научни институти по екология дават указания там където все още има чиста планинска питейна вода тя да се пази повече от всичко. Изворската питейна вода, става стратегическа суровина на 21 век, а научните студии на тази тема, говорят че след броени години един литър вода ще струва много повече от един литър мляко. Така както миналия век нефтът беше стратегическа суровина, така за водата през тоя век може би и войни ще се водят.

Изминаха десетки години от времето когато се построи Лисинското езеро и водите от Божичка и Лисинска река се върнаха назад и се ползват за производство на ток. Милиарди кубични метра вода отиват за електронергия, а хората в Босилеград нямат никаква полза от това природно богатство което си е наше, и само наше. Безвъзмездно отиват милиарди кубични метра, а електростопанството реже тока на обезлюдените вече селски къщи за няколко похарчени или дори и не похарчени киловата. Срамота и за нашата общинска власт! Или може би се задоволяват с това, че в замяна за експлоатацията на водата, по време на предизборните кампании им подхвърлят по някоя пара за прочистване на селските пътища пред изборите. Хората трябва да знаят, че според международното право и законите на нашата държава от ползването на природните богатства от една територия трябва да има полза населението което живее на нея. В Републиканският фонд за води на Сърбия се сливат средствата от ползването на природните води. В нашия случай електроцентралата от Сурдулица внася средства в този фонд, но от тези средства нищо не влиза в нашата община. Погледнете само нашите пътища, да не говорим за другите инфраструктурни проблеми на нашите села. Затова предлагам новата общинска власт да потърси законното възмездие от република Сърбия. Според някои мои изследвания, за досегашното ползване на водата е трябвало да се направят асфалтни пътища до всяка махала във всички наши села.

А когато не се осъществят очакванията чрез договор, в случая община Босилеград трябва да поиска правата ни чрез съд.

Тази седмица разбрах за нещо което ме накара да напиша тази статия. Намерили се някои да продават нашето най-голямо природно богатство – водата. Известно ми е намерението което имат съвременните балкански шеици. Техните планове са за дребни парички да закупят и използват най-големите извори на питейна вода. Направили са някакъв договор със собственика земеделската кооперация “Напредък” на чиято земя в село Ръжана има три извора на питейна вода с голям проток, и то за само 5000 DEM, за период от 30 години. Плиткомислещите, а може би и корумпирани общински чиновници и юристи, не искат да предприемат енергични действия за да се предотврати тази мръсна сделка.

Предупреждавам всички замесени в тази мръсна работа на време да се дръпнат, а общинските власти да разчистат терена, в противен случай граждански инициативен комитет на който и аз съм член, ще поведем гражданите в протести. На всички които живеем в Босилеград ни е добре известно, че пием вода под всякакви здравословни критерии, а някой си позволява да продава чистата ни изворска питейна вода която не можем да си я доведем в Босилеград защото сме бедни! Сегашната питейна вода се взима с помпи близо до мястото където се излива канализацията от града и се разпространява чрез азбестни тръби до крайния потребител. Тия тръби, навсякъде по света са изхвърлени от употреба, но за това в някой от следващите “Бюлетини” понеже още не са готови всички научни изследвания във връзка с това, а аз по начало не искам да говоря за нещо което не е научно доказано.

Д-р Драган Андонов

Писмо от Козлодуй

Благодарим на Иван Николов, Александър Димитров и Радко Стоянчов! Благодарим на кмета Миле Миленов! На радио Босилеград! На прекрасните малки босилеградчанчета! На мъдрите баби и дядовци от селата, в които ги намерихме в бедна оръсия, но с богати сърца. На кметницата в Долна Любата – и тамошните деца от интерната. На красивата природа! На бистрата като радостна сълза Драговищица! На въздуха и слънцето на Босилеградския край от където е нашия корен. Благодарим и поклон!

До нови срещи!!!

За групата: Ангелина Митрева

“Славчето” ще остане тъжен спомен от миналото

През последните 100 години пет българки и двама българи от град Козлодуй за пръв път организирано преминаха границата на две места, за да се срещнат на земята на Босилеградска околия със своите роднини. Защото...

През 1901 година с Указ на княз Фердинанд и решение на XI Обикновено народно събрание се обявява на всички верноподаници в държавата за утвърждаване на разрешение за преселването на 105 бедни български семейства из Босилеградска околия, като на всяко едно семейство се отпусне по 80 декара земя за селище, обработка и пасище, заем от земеделските каси срещу взаимно поръчителство с лихви, дървен материал за училище, обори, оръдия и пр. Даром. Земите на преселниците се освобождават за три години от поземлен данък и върхнините му. Преселниците и наследниците им се ползват от дадените им земи без право да ги залагат или продават. Каква точно е била целта на този акт е задача на историците и политиците, но от страна на нашите предци се оценяваше като благороден усет от страна на държавата, защото им е бил даден поминък на територията на Отечеството. По-добър – в равнината близо до “голямата вода” – равната като тепсия “Златия” и р. Дунав. Този усет има три хубави страни:

1. Заселването в тогавашното с. Козлодуй носи на преселниците богатата: земя /в сравнение с условията в Босилеградско/, много земя, нов дом, изгоден заем, сигурен подслон и то в Отечеството.

2. Възможност да поддържат контакти макар и при трудни комуникации със своите близки откъдето са тръгнали а те са тръгнали от следните села: Божица, Бранковци, Брестница, Буцалево, Гложйе, Долна Любата, Зли дол, Извор, Локва, Млекоминци, Назърица, Райчиловци, Ресен, Тлъмино, Църнощица.

3. Икономическото им съживяване води до по-добри възможности да дадат просвета на своите деца, както и по-добра здравна и духовна култура.

По първата точка свързана с богатата дадени от Държавата ще допълня , че тези прекрасни българи – наши баби и деди – са дошли доброволно, защото от спомените на по-възрастните знаем, че са идвали, оглеждали и пак се връщали, за да ликвидират там “имането” си. Някои са стояли по година, две и не са издържали на живота в равнината, затова са се връщали обратно. Вероятно и носталгията е вършела своята работа. Тези, които са останали в Козлодуй са били много будни българи, трудолюбиви, честни, със силно развито чувство за отговорност. Били са много задружни – всички къщи в онези трудни времена са строени чрез махленската взаимопомощ. Заедно с босилеградските българи в Козлодуй идва чистият български език, българските обичаи и традиции. Идват учителите. Трескаво се развива учебното дело. Будният им и напредничав нрав, тяхната предприемчивост довеждат лекари, акушерки, новости в земеделието.

В първите години след преселването на нашите деди мъката по родното място и родният край е утешавана с връщането при близки и роднини по различни поводи – на събори, на именни дни, прошка да вземат, любов да доведат, родната църква да посетят, ей тъй заради красивите поляни и зелените гори, песен да подхванат, носталгията да утешат. Избирали са пълнолуние – за да пътуват и ношем – за да могат по-скоро да се върнат в “бащин роден край”. Господи! Тази възможност е имало само първото поколение което е дошло в Козлодуй, но не и техните синове, дъщери и внуци. Времената станали други – войни: една, че две, че три. Касапници на човешка плът и българска земя. 19 “пришълци” загинали – любили недолюбили, малки деца заминали за роден край и за Родина воювали, в чужди земи кости оставили. В чужда страна и родната земя е прехвърлена. От Ньойския договор. За някои може да е договор, но за българите в Босилеградско и техните близки в Козлодуй е сатър, секира, намазана с отрова. 80 години е отсечена родовата връзка, но не и родовият корен. Кой ще оспори това? Нека заповяда?

През 1919-20 година в Козлодуй идва нова вълна от преселници – вече бегълци от Босилеградско. И пада желязната завеса... Граница. И отгатак границата нашите, скъпите сестри и братя. Само птичките прехвъркват, но не и нашите деди и баби да преминат. И така до шейсетте години, когато се роди идеята “Славчето”. Красива идея, но за един път в годината – за няколко часа. С хляб и вино, с чисти дрешки и чисти помисли. В малките часове на нощта се тръгва, сиреч далече е “Славчето”. Заветно място – с посланиите на черно бели квадрати бабини черги – фамилни трапези се редят. Прегръдки, целувки, нестройни въпроси, мили спомени, сърдечни новини, скромни подаръци. В думите песен намирам...”петя тъй, както през сълзи се пей..”

Господи! Мисля че 80 години стигат за човешката мъка на българите от двете страни на границата, опънала се като змия –усойница посред Западните покрайнини, която не позволяваше да се срещнат, да си гостуват и блага дума да си кажат бащи и майки, братя и сестри, дядовци и внуци, кумове и кръстници. Благодарим ти, Господи, че ни изпрати Промяната! И връщане назад не бива да има. Минахме през границата честно, почтено и спокойно, бяхме обслужени и от двете митници цивилизовано и съвременно, за което благодарим. Сигурна съм, че скоро ще дойде времето на “символичната граница”, но жестокостта на историята едва ли ще получи прошка от моя дядо Митре. И от неговите братя и сестри по съдба. Затова

отидох в Долна Любата и донесох камъче, китка и шепа земя /от онази същата, дето са газили босите му детски крачета/ и от с. Извор взех такива скъпоценности от мегданчето между уникалната църква и килийното училище /грохнало от годините/, защото това е родното място на възрожденският дух на учителя Борис Илиев – основоположник на Козлодуйската гимназия – светилница. Тези ценни реликви поставих на чешмата – паметник, която изградихме в памет на Босилеградските българи, дошли преди 100 години с указ на княз Фердинанд.

Мемориала открихме със скъпоценности от родните места на нашите деди, свободно минали границата. Няма вече да се срещаме на “Славчето” немили-недраги”! То остана един тъжен спомен.

Ангелина Митрева - Козлодуй

Фенклуба на “Левски” от Босилеград не пропусна отбелязването на 30 години от гибелта на Гунди и Котков. На 30 юни 2001 година делегация от фенклуба положи цветя на магистралата където са загинали легендите на българският футбол.

Тепснев преизбран за шеф на фенклуба

На 1 юни в София се проведе национална конференция на фенклубовете на “сините” която се състоя в зала № 9 на НДК. На нея присъстваха 101 делегати от България, 10 от София и представители на клубовете в Босилеград и Нюйорк. Гости на форума бяха Тодор Батков, Константин Баждеков, Стоян Хранов и Александър Томов. Феновете дадоха отлична оценка на работата на досегашното ръководство на фенклуба, въпреки че имаше и недоволство. Бе избран нов управителен съвет на националния фенклуб в който влизат Петър Димитров, Цветан Добрев, Димитър Жотев от старото ръководство, докато нови са Даниела Димитрова, Димитър Рангелов и Иван Вутков. Представител на фенклуба от Босилеград беше председателят Александър Димитров. От ръководството на националния фенклуб бяха отправени похвали за дейността на фенклуба от Босилеград.

Послушко

Там горе под Бесна Кобила
майка сина родила,
родила още близнила;
със скроб рожби хранила
с букова вода поила,
от тъмни сили вардила
с майчина любов гиздила.
Понякога рожби мъмрила
но Бога плахо молила;
вечер пред жумящо кандило
сутрин пред свята икона,
знаела горката за божа сила
и тя й била закрила.
Мамино чедо раснало
със стадо вакли овчици,
ей, горе в осое хайдушко.
така раснал-пораснал
татков хилав Послушко.
Щом го мустачки жъкнаха
забрави старо кандило
и вехта свята икона –
залюби еврейка мадона,
и при нея намери подслона.
Уви, там всичко бе на рабош
и винаги се теглеше кантара –

да стане повече масло от дара
и цвикът се наричаше извара.
Дори един бял хляб не изяде,
в пазвите на еврейката едва ли бръкна;
забрави той за хайдушко осое,
и за оня дето го пръкна.
Забрави тази дето го е кърмила,
и девет месеца под сърце носила,
забрави бащина родна къща –
тръгна по гайдата на своята тъща
на път с пълзене и безгръбначност,
най-лесно се минава всяка бариера;
с лъжи, измами и ходатайства
само така се прави кариера.
На робският дух той заложи,
да слугува на чужди велможи,
в поза на пикаеща крава – недоумява
разгашен, не пита кому се подава,
интереси има, няма чест и слава –
така бе възпитан в шибаната държава!
На евреин се преструва,
а на Арафат козирува.
С години от сянка на хладовина –
с неговата нежна половина
винаги бе там дето има медовина.
Десет години си близа пръстите,
десет години разиграва игрите
и със сатаната въртеше номерата –
на дявола си бе продал душата.
Свърши играта – рече сатаната
щракна капана, звярът се хвана,
дявол-гювендия брадата си поглади
и го попита кога тиквите ще сади?!
Мълния през главата сякаш му мина;
Царство небесно пред него се срива,
пред очи излезе осое хайдушко,
надул кавала преподобни Послушко,
свири на кротки вакли овчици,
от среща играят млади вдовици,
стадото кротко пасе тревата,
до него Каблешко остри рогата
и като че ли иска важно да го пита:
защо не опозна майка и родина –
агне се роди, овен си замина...!

Радко Стоянчов

Раде Спасов

Родотстъпник

От коя ли порода Господ създаде
изчадието дете всеки ден ме пита:
на кой език се меси пита,
в коя държава аз живея,
защо е паднал белутския комита,
и защо на чужд език
не мога песните си да пея?

Родотстъпникът и кокошките
на чужд език мами,
но те разбраха неговите измами
и пак снасят яйцата
отгатък браздата!

Ний българи сме по езика,
а не по някаква външна прилика
и той на училище се учи и пее –
а не в обора – там се блее!

На език роден, майчин – свещен,
на него се сънува и твори,
на него природата говори,
и на него за бога и рода,
може да съди в името на народа –

съдия на народа – езикът
майчин – роден свещен!
На тоя език се яде пита,
и белутски зелник,
и слуша приказка за комита
и проклина родоотстъпникът –
всеки божи понеделник!

Креатури

“Слепци” – бутилирани –
четмото на бъдещето не четат;
галенето на вятъра не чувстват,
поглъщат само собствената си смрад!
След сто години музеите
ще станат на реквизити,
историята – тяхното бъдеще...!
Евтаназия – не!
Да им помогнем през бутилките
да влезнат в бъдещето.
Остатъка – свободен от “свободата”
ги превърна в хуманоиди –
край на земната еволюция
започва духовната...

“Виновнице!”

Заради мисли престъпно – кротки
и притаен лик край мойто сърце;
душата ми шумно бушува –
при изгрева на всяко слънце!

Разкрепостен от чувства пределни –
в нощен час през прозореца гледам
твоите хитри кръгови движения,
как масата забърсваш след вечеря.

После отправяш морен поглед
към мрачната илюзия на екрана,
и милваш косите сребристо черни
на малката сънлива Юлиана.

Със сладки ласки незначайни –
поет ли съм или влюбен не зная,
търся пътищата потайни –
и за Теб в самотата мечтая.

След гърмящи бури –
златолунна нощ отново изгрява,
отново кръга се затваря,
и бедното битие – пак продължава...

Поклон към Теб българско исконно!
В миг на сладка “обида”,
в чаша вино ще те изпия,
и болките от тебе – в себе си ще скрия!

*
*   *

Бях наивен и невеж –
заспали чувства в съклет,
сподавени мисли – без стремеж
загаснали мечти – без късмет.

Но помня мига, когато
затяха моряшкия ти възел;
когото Ти никога вече,
няма да развържеш!?

И гръмнат ли бурите
над твойто море
ще ти спася душата –
съдбата ти ще ме призове!